

Folkevirke

TEMA:
*Nationalisme i
en globaliseret verden*

Kosmopolitisk fædrelandskærlighed

Af lektor Michael Böss, Institut for Sprog, Litteratur og Kultur, Aarhus Universitet

3

*Hvad er nationalismen,
og hvor kommer den fra?*

Af Bertel Nygaard, adjunkt ved Institut for Historie og Områdestudier, Aarhus Universitet

7

*Danmark er gammelt,
men danskheden er ung*

Af Rasmus Glenthøj, ph.d.-stipendiat, Syddansk Universitet

18

Nr. 1

Folkevirke

Social - kulturel - politisk oplysning

Udgivet af oplysningsbevægelsen
FOLKEVIRKE.

Bladet kan kun bestilles ved direkte
henvendelse til:

Folkevirkes kontor

Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal
1153 København K
Tlf. 33 32 83 11
e-mail: folkevirke@folkevirke.dk
www.folkevirke.dk

Dette nummer koster i styksalg
kr. 45,00 + porto.
Særpris for klasseræt.
Årsabonnement,
kr. 200,00 pr. år (incl. porto).

Redaktion

Annemarie Balle
(ansvarshavende)
Reventlowgade 18, 4. sal tv.
1651 København V
Tlf. 39 29 13 17/39 29 90 60
Fax 39 29 17 19/39 29 90 77

Forretningsudvalg

Formand: Annemarie Balle
Næstformand: Jeanne Bau-Madsen
Kasserer: Ellis Grønvold
Britta Poulsen
Tove Hinriksen
Inge-Lise Højmark
Ellen Kristiansen
Karen Pihlkjær
Else Slange
Britta Söhner
Zara Y. Jensen

**Folkevirke er grundlagt af Bodil
Koch i 1944 som en tværpolitisk
oplysningsbevægelse for kvinder.**

**Deadline for næste nummer:
20. april 2009.**

Oplag: 1.200.
Tryk: Aars Bogtryk & Offset,
tlf. 98 62 17 11.
Layout: Louise Christensen.
ISSN 0015-5845

FORENINGEN AF
DANSKE
KULTUR-
TIDSSKRIFTER

Nationalisme i en globaliseret verden

Det kan virke som en anakronisme, at jo mere kosmopolitiske vi bliver, des mere blomstrer danskheden. Der tales i stigende grad om nationalitetsfølelser og om danskhed i en hverdag, hvor det flerkulturelle står højt på dagsordenen.

Men det er ikke kun en udvikling, som opleves i Danmark. Den ses verden over. Tydeligst oplevede man det, da stater som Jugoslavien og Sovjetunionen brød sammen og blev splittet op i en række nye stater, som netop bygger på nationale identitetsfølelser.

Men derfra til så også at kalde sig nationalist, er der et stykke vej, for i almindelighed opfattes »nationalist« som et negativt ladet ord. Fædrelandskærlighed er nok mere beskrivende og har ikke den samme negative klang. Men kernen i debatten er den samme. At et menneske kan føle sig særlig knyttet til et bestemt område, hvor der hersker en kulturel og mellemmenneskelig for-

ståelse. Hvor man »føler sig hjemme«, som H. C. Andersen skrev.

Det kan være svært at sætte ord på, hvad danskhed er, og hvad det er for en kulturel sammenhængskraft, der kendetegner danskheden.

Den har mange lag, og i artiklerne i dette nummer af Folkevirke prøver skribenterne bl.a. at definere danskhed, nationalisme og fædrelandskærlighed og også sætte begreberne ind i en nutidig kontekst. Det giver bl.a. anledning til refleksioner over nogle af de dybere lag i den aktuelle debat om integrationen samt skelnen mellem »dem« og »os«.

Vigtigt er det også, at der bliver sat ord på nogle begreber, der ofte bruges i flæng, og som kan give anledning til misforståelser og en forplumret debat.

God læselyst - og på gensyn i Folkevirke!

Annemarie Balle

Indhold

Kosmopolitisk fædrelandskærlighed	3
Hvad er nationalismen, og hvor kommer den fra?	7
Hverdagslivets nationalisme	10
Danmark er gammelt, men danskheden er ung	18
Skriv og rediger en hjemmeside!, Temadag i Roskilde: »Kvindelig gennem tiderne«, Repræsentantskabsmøde i Folkevirke	22
Folkevirke i Lyngby: »Dansk ulandsbistand før og nu«	23
Forår på Lolland	24
Forårstur i Jægersborg Dyrehave, Index for 2008	25
Det sker i Folkevirke i de næste måneder	26
Kvindestemmer 2009	28

Forside: Absalon, Københavns grundlægger.

Kosmopolitisk fædrelandskærlighed

Af lektor
Michael Böss,
Institut for Sprog,
Litteratur og Kultur
ved Aarhus
Universitet

Det er undertiden blevet hævdet, at den græske kyniker Diogenes var verdens første kosmopolit. Ifølge den epikuræiske filosof Laertius betragtede Diogenes sig selv som »et hjemløst, eksileret menneske, død for sit land«. Når han blev spurgt om, hvorfra han kom, svarede han, at han var borger i universet, altså »kosmopolit«.

Det univers, Diogenes var borger i, var der dog ikke megen menneskelighed over. Som andre kynikere betragtede Diogenes mennesker i almindelighed for at være idioter og uforstående, der var slaver af deres egne fordomme og følelser. Nej, for Diogenes var kosmos naturens fysiske, lovbundne univers. Derfor følte han sig kun beslægtet med folk, der som han selv vidste, hvordan verden var indrettet og menneskene burde være.

Af den grund er der mange nutidige kosmopolitter, der ser Sokrates som deres ideal. For Sokrates betragtede hele den menneskelige verden som sin »by« (*polis*). Til sine anklagere sagde han, at hans hjemland ikke var Athen eller Grækenland, men »verden«. Hvis man betragter hele verden for sit fødeland, skrev den romerske digter Plutark i sit eksil århundreder senere, så findes der i virkeligheden ikke længere »eksilerede eller udlændinge eller fremmede«, for overalt er der jo »den samme

ild, det samme vand, og den samme luft... og de samme love (gælder) for alle«.

Det var stoikerne, der udviklede den tanke, at kosmopolitten er en person, der kan føle sig hjemme i en hvilken som helst by, så længe den har retfærdige love, som Seneca udtrykte det. Kejser Marcus Aurelius hyldede en vision om en universel *polis* opbygget på rationelle principper og love, der rakte til verdens ender. Som han skrev i sine berømte *Meditationer*:

»Hvis vi (som mennesker) er fælles om intelligensen, så besidder vi også fornuften, som gør os til rationelle væsener, foruden den praktiske forstand, som fortæller os, hvad vi skal gøre, og hvad vi ikke må gøre. Hvis det er tilfældet, så er loven også vor fælles ejendom. Og så er vi alle borgere. Og så deler vi samme regering. Så er universet en slags by«.

Men er der i grunden så stor forskel mellem den stoiske kosmopolitisme og så den menneskefjendske udgave, vi møder hos Diogenes?

Repræsenterer Diogenes ikke en »mørk« side ved kosmopolitismen, som man må forholde sig kritisk til?

Jo, mener jeg, og jeg vil her argumentere for, at hvis man gør kosmopolitismen til et alternativ til fædrelandskærligheden – eller »patriotismen« – bliver den en umenneskelig og abstrakt filosofi. I stedet bør man se dem som to etiske holdninger, der hører naturligt sammen.

Den lille og den store polis

Gennem hele sin historie har kosmopolitismen som filosofi været

kendetegnet

af nogle indre spændinger. For det første er der spændingsforholdet mellem det land, man som individ er født og vokset op i – altså ens egen *polis* – og den større universelle *kosmo-polis*, menneskeheden. Nationalister har altid hævdet, at de to »byer« står i modsætning til hinanden. Det gjorde f.eks. de personer, der anklagede Sokrates: De ville have ham til at sætte loyaliteten over for nationen over alt andet. Men denne form for nationalisme er lige så forkert som den kosmopolitisme, som sætter hensynet til menneskeheden over hensynet til de konkrete medmennesker, man som borger deler samfund med.

En moderne kosmopolit ville måske hævde, at der ikke behøver at være nogen modsætning mellem at tjene både sin egen og den større *polis*. De ville nok sige, at Sokrates jo i virkeligheden blot tænkte globalt og handlede lokalt. Der er noget rimeligt ved den betragtning. Alligevel er spændingen mellem de to »byer« ikke dermed helt ophævet. Det kender vi jo fra den praktiske virkelighed, hvor folk, der kalder sig kosmopolitter, undertiden udviser forbløffende mangel på respekt for normer og traditioner – ja, ligefrem love – der gælder i deres eget land.

Menneskeheden og menneskene

Renæssancens store kosmopolit,

Montaigne, havde som livsmotto: »Jeg er et menneske, og derfor er intet menneskeligt mig fremmed«. Men i virkeligheden har kosmopolitter ofte haft den samme tendens, vi mødte hos Diogenes, nemlig til kun at anerkende mennesker, der deler deres eget rationelle menneskesyn, og foragte dem, der er »slaver« af deres egne kulturelle forestillinger og personlige følelser.

Det er den svaghed, Rousseau havde øje for, når han beskrev en kosmopolit som et menneske, der praler af at elske hele verden uden at elske det enkelte menneske, og når han mente, at kosmopolitter er parate til at forråde deres egne landsmænd, mens de samtidig nyder frugterne af det fællesskab, de er en del af. For Rousseau var kosmopolitter således utroværdige og elitære.

Denne beskyldning kan ikke uden videre afvises. Allerede i antikken betragtede kosmopolitter sig som en intellektuel elite, der nok havde gennemskuet, hvordan verden var indrettet – og ikke mindst, hvordan den rettelig burde være – men derimod (eller netop derfor) havde begrænset forståelse for, hvordan

mennesker rent faktisk opførte sig, tænkte og følte.

I dag ser vi en lignende tendens til, at kosmopolitter i abstrakte vendinger lovpriser verdens og samfundets kulturelle »mangfoldighed«, mens de til gengæld ikke har meget til overs for deres egne etniske landsmænds kultur, tro og identitet.

Fra patriotisme til imperialism

Denne iagttagelse fører logisk hen til det tredje problem ved kosmopolitismen, nemlig spændingen mellem ønsket om at gøre sit eget samfund til en rationel *polis* og fristelsen til at konkludere, at det bedste ville være, hvis den samme fornuft (rationalitet) blev gjort gældende i hele verden.

Det var en forestilling, romerne havde meget sympati for. De så da også deres egen *patria* som et naturligt udgangspunkt for at skabe et imperium. Imperialisme er således endnu en af kosmopolitismens mørke sider.

Det viser historien.

Selv om stoikere som Cicero og Seneca skelnede mellem deres fædreland og imperiet, så mente de, at man skyldte fædrelandet mest, og

da de samtidig opfattede romersk lov som en universel lov – altså en lov, som alle folkeslag ville nyde godt af – så gik der i denne tankegang en lige vej fra patriotisme til imperialism. Derfor har den amerikanske historieprofessor Darrin M. McMahon da også meget betegnende kaldt kosmopolitismen for en særlig form for provinsialisme, ja, en slags etnocentrisme, altså en generaliserende og snæver betragtning af verden ud fra ens eget kulturelle ståsted¹. Der findes talrige historiske eksempler på, at patriotisme – f.eks. britisk, fransk og amerikansk – har forklædt sig som en velmenende kosmopolitisme: som et ønske om at reformere andre samfund eller skabe en ny verdensorden ud fra sine egne – påstået – universelle værdier.

Alle disse kritiske bemærkninger om kosmopolitismen betyder dog ikke, at den ikke rummer noget værdifuldt. Det gør den i høj grad, men kun hvis den bruges til at sætte grænser for patriotismen.

Kærligheden til sted og folk

Det enkelte menneskes følelse af et tilhørsforhold til en konkret fysisk og social sammenhæng –

les samfund. Dermed bliver fædrelandskærligheden en skole til udvikling af global medansvarlighed.

Der til kommer en mere personlig og eksistentiel værdi ved patriotismen, som hun fik øje på, da hun gik tilbage og genlæste Marcus Aurelius. Hun indså da, at hvis man fornægter et personligt tilhørsforhold til et bestemt sted, land og folk, så kommer det enkelte menneske let til at opleve livet som meningsløst og sig selv som rodløs og går der ved til som menneske.

Mod en kosmopolitisk patriotisme

Fordi fædrelandskærlighed – eller patriotisme – er en kærlighed, der gælder både et bestemt sted i verden og de mennesker, vi deler samfund med, adskiller den sig fra det, der i dag ofte forbindes med nationalisme. Historisk set var nationalismen dog oprindeligt en videreførelse af den patriotiske tradition fra antikken og renaissance. Den var en politisk ideologi, som byggede på en idé om alle menneskers lighed, frihed og ret til selvbestem-

melse inden for et afgrænset territorium, altså en stat. Siden udviklede nationalismen sig dog til en ideologi, der sagde, at man kun kunne være solidarisk med mennesker, man delte blod med, og som levede på samme måde som en selv.

Derfor er det i dag problematisk at kalde sig nationalist. Vi skal i stedet bruge ord som fædrelandskærlighed og patriotisme, fordi disse ord fortæller os, at vores nation er baseret på et sted i verden – ikke på et blodsbeslægtet folk. Som ordet siger, er fædrelandskærlighed en kærlighed til det land og samfund, man er født i. Uanset hvor længe den enkeltes »fædre« har boet der, har han eller hun ret til at betragte dette land som sit hjem. Andre har til gengæld ret til at forvente, at de også gør det ved at leve efter landets love og grundlæggende værdier.

Derfor er fædrelandskærligheden inkluderende og åben over for fremmede, der ønsker at høre hjemme hos os. Vi bør se fædrelandskærlighed som et udtryk for

et elementært og universelt træk ved den menneskelige natur, nemlig et behov for fysisk og psykisk tilknytning til et bestemt sted og en særlig afgrænset social, folkelig og politisk sammenhæng. Det er den første måde at udvise kosmopolitisk patriotisme på.

En anden måde er ved at forholde sig kritisk til sit eget samfund uden at »forråde« sine landsmænd og foragte sit land. Kærligheden til fædrelandet forpligter nemlig en borger til at forholde sig både kritisk og loyalt over for sit eget samfund. Kritisk, fordi man som borger har medansvar for at skabe de bedste rammer for det gode liv.

Loyalt, fordi der netop er tale om et med-ansvar, det vil sige et ansvar, som varetages af et fællesskab af medborgere, som man skylder sin loyalitet.

Men endelig består den kosmopolitiske patriotisme også i en forpligtelse til at se ud over grænserne for sit eget samfund, land og folk og forstå sig selv og sin stat i en større global og økologisk sammenhæng. Men for at kunne være sand verdensborger, må man begynde med at være borger i sit eget Athen.

Om Michael Böss

Michael Böss er lektor i historie og samfundsfag ved Aarhus Universitet. Han er desuden fast kommentator ved Berlingske Tidende, forfatter og foredragsholder. I 2006 udgav han bogen »Forsvar for nationen: Nationalstaten under globaliseringen« på Aarhus Universitetsforlag.

¹Se hans artikel »Fear and Trembling, Strangers and Strange Lands«, som blev offentliggjort i et særnummer om kosmopolitisme i Det Amerikanske Akademi's tidsskrift *Dædalus*, der udkom i sommeren 2008.

Hvad er nationalismen, og hvor kommer den fra?

Af Bertel Nygaard,
ph.d. i historie,
adjunkt ved Institut
for Historie
og Områdestudier,
Aarhus Universitet

Nationalismen er et af de vigtigste og mest fascinerende fænomener i den moderne verden, men også blandt de vanskeligste at forstå og analysere. Selv om vi siges at leve i en »globaliseret« verden, og selv om nationalismen utallige gange er blevet erklæret for antikveret, så støder vi fortsat på den næsten overalt – og i mange former. I det mindste hvis man ser på de politiske bevægelser, er det endda svært at afvise, at nationalismen er blevet styrket gennem de seneste årtier.

Opløsningen af Sovjetunionen og Jugoslavien førte et hav af nye starter med sig, hver med et grundlæggende behov for at identificere sig med en nation. Og i Vesteuropa har vi ikke blot kunnet se fremvæksten af en række nye højrefløjspartier og -bevægelser med markant nationalistiske ideologier: Nationalfronten i Frankrig, den Flamske Blok i Belgien og her til lands Dansk Folkeparti.

Politisk nationalisme

Også på andre, mere subtile måder kan en politisk nationalisme siges at gøre sig gældende, f.eks. i den intense offentlige debat om, hvad »danskhed« eller »vores fælles danske kulturarv« vil sige. Et påfaldende eksempel kunne også være den hyppige brug af et ord som »udansk«, der kan betegne snart sagt hvad som helst, der forekom-

mer bundforkert for den talende, der følgelig ser sig selv som dansker – eller i det mindste som *mere* dansk eller mere *rigtigt* dansk end den, der beskyldes for »udanskhed«.

Nationalisme kan dog også findes i former, som er langt mindre åbenlyst politiske, f.eks. i den særlige danske trang til at pynte flittigt op med Dannebrog til fødselsdag, på juletræet eller bare til daglig på flagstangen i haven.

Det, at nationalismen stadig er så markant i vores moderne samfund, bliver ofte forklaret som en reaktion på mange af de fænomener, der forbindes med begrebet »globalisering«: Den internationale kommunikation via satellitter og internet, udvekslingen af madvaner på tværs af landegrænser, nye grupper af indbyggere med anden etnisk herkomst osv.

Ingen af disse fænomener kan dog i sig selv forklare, hvorfor lige netop nationalisme bliver reaktionen. Man kunne jo sagtens tænke sig andre former for fælles identifikation. Nogle af disse former eksisterer da også fortsat som markante fænomener ved siden af nationalismen. Det gælder f.eks. identifikationen med ens lokale boligkvarter, med ens by eller det lokale fodboldhold, med kollegerne på arbejdspladsen, med Skandinavien eller Norden, med Vesteuropa, EU eller menneskeheden som helhed.

Der er også oplagte eksempler på, at mennesker kan mærke fællesskaber, som ikke er bundet til bestemte steder, f.eks. inden for en social klasse, en bestemt aldersgruppe eller fodboldspillere på tværs af landegrænser. Når det netop er nationen, der hyldes på flagdagene, kan det nok i et vist

omfang forklares med, at andre fællesskabstilknytninger som f.eks. ens klassetilhørsforhold for mange ikke står helt så klart i bevidstheden, som de gjorde for blot få årtier siden.

Nationalismens væsen

Selv ikke klassebevidsthedens svækkelse over de sidste årtier synes dog helt at kunne forklare, hvorfor det lige er nationalismen, der vokser frem i stedet. Så for at komme nærmere en forståelse af nationalismen, bliver vi nødt til at spørge nærmere ind til dens væsen. Jeg har nu allerede brugt ordet »nationalisme« adskillige gange uden at forklare det nærmere. Det er nemlig så gængs et ord, at man vel nok kan forvente, at folk i det mindste har en vag fornemmelse for, hvad der tales om. Men skal vi forstå nationalismen, kan vi blive nødt til at definere nærmere, hvad vi taler om.

Indledningsvis kan man definere nationalisme som en ideologisk dyrkelse af nationen som identitetsskabende enhed, enten politisk eller kulturelt. Det er dog ingen nem definition, og den giver os bestemt ikke forklaring på alt. For som allerede antydnet, findes der flere former for nationalisme. Spørger man videre til dyrkelsens genstand – *nationen* –, bliver det kun endnu vanskeligere. Mange har forsøgt at definere nationsbegrebet, men ingen har endnu haft held til at formulere en definition, der kan accepteres af alle.

Denne vanskelighed skyldes til dels, at emnet er politisk og ideologisk ømtåleligt, men også at det dækker et uhyre sammensat fæno-

men. I Danmark er der tradition for at se nationen som ét med staten, et bestemt territorium og et særligt sprog, foruden en række særlige kulturelle skikke. Det skyldes i høj grad, at disse træk i mange år har været stort set sammenfaldende lige netop i Danmark. Men andre nationer er vanskelige at bestemme efter samme entydige kriterier. Nogle sprog tales jo i flere stater end én, og nogle stater har to eller flere sprog, uden at indbyggerne nødvendigvis opfatter det, som om de tilhører flere nationer. Nogle mennesker har følt sig som én nation, men har levet i flere stater – det gælder f.eks. øst- og vest-tyskerne, i hvert fald ifølge den officielle retorik. Omvendt findes der en del stater, hvor der langt fra er enighed om, hvilken nation indbyggerne tilhører. En indbygger i byen San Sebastian vil således måske opfatte sig som medlem af den baskiske nation og insistere på at kalde sin hjemby ved dens baskiske navn, Donostia, mens andre vil definere hendes nationale tilhørsforhold som spansk. På trods af disse vanskeligheder har en del iagttagere betragtet nationen som en objektivt givne kendsgerning. Disse har typisk peget på fælles geografiske, biologiske eller sproglige fællestræk som udgangspunktet for nationerne. Ud fra sådanne analyser af nationen vil nationalisme typisk stå som en naturlig følge af nationens karakter.

Historisk kulturelt fænomen

Størstedelen af den nyere forskning i nationalismefænomenet betragter derimod nationen som et fænomen rodfæstet i subjektive forestillinger, som en historisk-kulturel konstruktion. Forskere inden for denne brede tradition har karakteriseret nationsdannelserne ud fra begreber som »forestillede fællesskaber« og »opfundne traditioner«.

Ud fra sådanne analyser af nationen vil nationalismen typisk stå som et redskab for eller en følge af konstruktionen af nationen som et forestillet fællesskab. Inden for begge disse hovedstrømninger i analysen af nations- og nationalismefænomenet anerkendes det dog ofte, at den moderne nationalisme som kulturhistorisk fænomen voksede frem i Europa i 1800-tallet på grundlag af en række forudsætninger, som var opstået i det forudgående århundrede. Når vi skal forstå nationalismens fortsatte indflydelse i dag, er det således afgørende at se på dens historiske rødder.

I Danmark og Europa kan man ane en række markante faser i denne udvikling af nationalistiske opfattelser. Fra en situation, hvor nationalistiske tanker var begrænset til nogle få intellektuelle, blev sådanne tanker gradvis omsat til politisk praksis hen mod midten af 1800-tallet. I anden halvdel af 1800-tallet udviklede nationalismen sig så i retning af en decideret masseideologi. Denne udbredelse af nationalistiske tanker blev stærkt understøttet af uddannelsessystemet og en mangfoldighed af andre kulturelle instanser, ikke mindst fædrelandssange og udbredelsen af nationale symboler, f.eks. flaget, til hverdagen.

Ikke alle træk ved den moderne nationalisme var dog ganske nye. I mange tilfælde, herunder det danske, kunne dannelsen af nationalstater ske på grundlag af riger med århundredlange historier. Fortalerne for det 19. århundredes nationale projekter kunne da også mere eller mindre bevidst trække på elementer af de enkelte territoriers eller befolkningsgruppers fortid. Det gjaldt ikke mindst de meget lange traditioner for at associere upopulære herskere med forestillinger om det »fremmede« – en tradition, der dog traditionelt ikke

var bundet til nationale identiteter, men til mere flydende lokale og regionale fællesskaber. I sidste halvdel af 1700-tallet havde der dog udviklet sig noget, som historikere senere har betegnet »statspatriotisme«. I Danmark kom dette til udtryk ved fremtrædende borgerlige kredses bekendelser til kongen, helstaten og det danske imod aristokratiets og hoffets angiveligt »fremmede« (især tyske) karakter.

Folkesuverænitet

Den moderne nationalisme adskilte sig imidlertid fra disse ældre fænomener blandt andet ved at hænge sammen med nye politiske tanker om folkesuverænitet. Nationalismen indebar nemlig oftest det politiske krav, at staten måtte svare til »nationen« eller »folket«. Således kunne f.eks. de danske nationalliberale i perioden op til juni-grundloven i 1849 umiddelbart kombinere en understregning af, at det var utæleligt for den danske befolkning at være afhængig af fremmede – det vil sige især tyske – magthavere, med kravet om, at et dannet, kultiveret folk som det danske måtte have større indflydelse på statens anliggender, selv under en dansk født eller dansktalende konge.

Noget af det nationalistiske tankegods var således tæt forbundet med ønsket om en fri forfatning, der anerkendte grundlæggende, universelle borger- og menneskerettigheder.

I nyere tid har lignende udfordringer gjort sig gældende i tidligere kolonilande, hvor nationalistiske befrielsesbevægelser ofte har haft venstreorienterede, antiimperalistiske eller socialistiske dagsordener. I Danmark har man kunnet se nogle lignende mekanismer i venstreorienterede kræfters identifikation med befrielseskampen mod den tyske besættelse under Anden

Verdenskrig og i kampen for dansk national selvbestemmelse imod EF og EU.

Etnisk baseret nationalisme

På et generelt plan ændrede nationalismen dog gradvis sin politiske funktion i vores del af verden, ikke mindst fordi der opstod indbyrdes stridigheder og krige mellem tilhængere af frie politiske forhold fra forskellige lande. Fra i begyndelsen mest af alt at være en følge og en støtte til tanker om frie forfatninger, kom nationale krav op gennem 1800-tallet i stadig højere grad i konflikt med liberale og sociale politiske idealer på tværs af landegrænserne.

Man har talt om et skift fra *politisk* baseret nationalisme til *etnisk* baseret nationalisme. I Danmark er sådanne forrykkelser traditionelt især sket i forbindelse med kon-

frontationer med tyske indflydelser, således i begyndelsen af 1840'erne med de nationalliberales formulering af slagordet »Danmark til Ejderen«, i 1848 ved treårskrigen udbrud, op til krigen 1864, ved afstemningen om de sønderjyske områder i 1920 og som reaktion på den tyske besættelse 1940-45. De nyere former for nationalisme, som har vundet frem som reaktioner på Danmarks integration i det Europæiske Fællesskab og tilstrømningen af flygtninge og indvandrere fra især Mellemøsten, har ganske vist også politiske udtryk, men er stærkt baseret i identifikationer med Danmark som etnisk nation. Heri ligger altså i det mindste nogle centrale elementer til forståelsen af, hvad nationalisme er, hvad den er opstået af, hvordan den har udviklet sig, og hvorfor den stadig er et markant fænomen.

Til slut kan det dog være nyttigt også at minde om, at nationalismen aldrig har været enerådende. Ikke alene har den altid sameksisteret med en mængde andre fællesskabsidentiteter. Den har også skabt politiske modbevægelser. De kontraster mellem en etnisk nationalisme og politiske fordringer på tværs af landegrænser, som er opstået gennem nationalismens udvikling, har således løbende fremkaldt kritik og udfordring fra forskellige internationalistiske, kosmopolitiske og anti-nationalistiske strømninger – bl.a. i arbejderbevægelsen. Så selv om nationalismen er markant, er den altså ikke enerådende.

Kong Frederik den 7.,
Christiansborg Slotsplads.

Hverdagslivets nationalisme

Ser man nærmere på begrebet nationalisme, står det klart, at der er tale om nationalismer, som afspejler meget forskellige grundholdninger og værdigrundlag

Af adjunkt
Lasse Koefoed,
Institut for Miljø,
Samfund og Rumlig
Forandring, RUC

Denne artikel tager udgangspunkt i et forskningsprojekt om hverdagsliv, nationalisme og globalisering i en dansk kontekst. Den baserer sig på indsamlede fortællinger og interviews foretaget blandt udvalgte befolkningsgrupper i en mindre provinsby i Nordsjælland. I artiklen viser jeg, at der i hverdagslivets fortællinger er meget forskelligartede perspektiver på nationen og måder at forstå danskhed på.

De forskellige perspektiver på nationen anses her ikke som løsrøvede fortællinger men som noget, der indgår i en større samfundsmæssig diskussion om, hvorfor nationalisme indtager en så dominerende rolle ikke bare i Danmark men i hele den vestlige verden.

Artiklen starter i de dominerende nations perspektiver og diskuterer derefter andre supplerende måder at forstå nationen på, og som giver et mere differentieret billede af den danske nationalisme.

Dominerende nationsperspektiver: En dikotomisk debat

En analyse af den offentlige debat såvel som de hverdagsfortællinger, jeg har arbejdet med, tegner et billede af en stærk dikotomisk debat om danskhed og nationen. To modsatte perspektiver på nationen er dominerende, og de er på mange måder to sider af samme mønt: De artikuleres begge i relation til diskussionen om flygtninge og indvandrere. Det gælder særligt i diskussioner, der rejser spørgsmålet om kriterier for i hvor høj grad og med hvilke konsekvenser, nationen skal åbne dørene for de »fremmede«.

Orientalistisk perspektiv

Det første meget dominerende perspektiv er, hvad jeg har kaldt *orientalistisk*, som appellerer til kulturel racisme. Dette perspektiv naturaliserer kulturel forskellighed. Flygtninge og indvandrere forestilles at være en gruppe, der er bundet til en kultur, der er fremmed for det »danske«. Den »fremmede« anses for at være uden for rækkevidde, fordi »de« forestilles at modsætte sig integration. Immigranter opfattes som en byrde og en trussel for det danske samfund – ikke kun fordi de fortælles at være en forureningskilde for den danske kultur,

men også fordi de i fortællinger forbindes til skjulte hensigter såsom at ville udnytte det danske velfærdssystem.

Dette perspektiv på nationen er forbundet med en mobilisering af kulturel racisme, hvor særligt muslimer repræsenteres som intolerante fundamentalister, som ikke bør accepteres i et tolerant samfund. Artikuleret gennem fortællingen om et dansk folk, der i deres naivitet og misforståede godhed har åbnet dørene for grov udnyttelse fra de fremmede.

Det vi kunne kalde den *orientalistiske nationalisme* er et stærkt dominerende træk ved den offentlige debat og er i høj grad også centralt i de fortællinger, jeg har arbejdet med. Når det kommer til ekstreme højreorienterede nationalistiske, racistiske og voldelige bevægelser, er Danmark dog bedre stillet end mange andre samfund. Det, jeg har erfaret, er, at der er tale om en hverdagsracisme, som viser sig ved en glidning i, hvad der er socialt acceptabelt at sige i politiske diskurser og i hverdagslivet.

»Altså, jeg vil ikke være tyrk. Jeg vil ikke være muslim. Jeg vil ikke præges af det muslimske samfund. Altså, den frihed, vi har fået. For eksempel pigerne skal til at klæde sig på nu i det danske samfund.

Helle, journalist i 50'erne:

“**...Jeg vil ikke præges af det muslimske samfund...**”

Vores moral, den er måske ikke for god. Altså, det kan da godt være, vi kunne optræde pænere og sådan, og gå pænere klædt og ikke blotte de bare maver, men jeg kan da egentlig ikke se, det kommer nogen ved, hvis jeg har lyst til at gå med bar mave, fordi det skal jeg vel ikke gå og lade være med, fordi der kommer nogle fremmede ind i landet, der synes, at det er en invitation?

Jamen, så må de blive væk. Altså, det er sådan nogle ting. Og det er værdier, fordi det er absolut. Det har noget med kvindefrigørelse at gøre. Det har noget med... og kvindeundertrykkelse at gøre, ikke? Altså, det er sådan nogle værdier, jeg mener» (Helle, journalist i 50'erne).

I denne fortælling veksles der hele tiden mellem den personlige beretning og den nationale fortælling skiftevis ved, at fortællingen benytter sig af sproglige markører som »jeg« og »vi«. Helles personlige beretning om hendes ønske om ikke at blive påvirket af den muslimske kultur, som det udtrykkes »jeg vil ikke være muslim« er en fortælling, der forbindes med den »frihed«, som vi har fået i Danmark. Helle spørger nærmest retorisk i denne sammenhæng: »Hvorfor skal pigerne til at klæde sig på?«

Vi finder i denne fortælling en mærkværdig blanding af feminisme og orientalisme. Helle taler om kvinden i det offentlige rum, som ud fra en feministisk betragtning bliver gjort til et objekt for mandens blik. Men i dette tilfælde er det den

»andens« – det er den muslimske mands blik, som tror, at det er en invitation. Altså underforstået at den »anden« ikke er i stand til at styre sig, fordi den »anden« ikke har forstået, hvor han er.

Kosmopolitisk og humanistisk perspektiv

Selv om det orientalistiske perspektiv på nationen er magtfuldt, står det ikke alene. Vi kan sige, at der foregår en identitetskamp om det nationale rum og dansk identitet. Modsætningen til det orientalistiske perspektiv er mere kosmopolitisk og humanistisk orienteret. Ifølge dette perspektiv kan dansk identitet ikke defineres entydigt og indvandrere og flygtninge er ikke nødvendigvis en byrde for det danske samfund. De kan i lige så høj grad være en berigelse såvel økonomisk som kulturelt.

Det humanistiske perspektiv angår ideer om humanisme, tolerance og lighed, som er begreber, der er flertydige. Ifølge det orientalistiske perspektiv så er lighed artikuleret som ensartethed. Det vil sige, at lighed forudsætter, at vi ligner hinanden – og værdier forestilles som noget, der er indlejret i danskheden, som den anden ikke besidder. Derimod er det kosmopolitiske/humanistiske perspektiv forbundet med ideen om, at værdier om lighed, humanisme og tolerance er nødvendige, men at de ikke er givne på forhånd. Derimod skal de hele tiden plejes, og hvis de er truet, så er det ikke af indvandrere/flygtninge men derimod af den orientalistiske forestilling om danskhed.

Denne kamp mellem et orientalistisk/kulturalistisk perspektiv og et kosmopolitisk/humanistisk udkæmpes ikke kun i den offentlige debat men også i hverdagslivet.

...»Og det dér vi snakkede om før, at verden er blevet mindre, det er jo også en kæmpe stor ting i virkeligheden, ikke? Men det kræver jo

også noget af det enkelte individ. Ja, at vi... hvad hedder det?... f.eks. at Hundested, det er altså ikke verdens navle. At vi er på en eller anden måde mere... altså, vi er tvunget ud i at sige: »Jamen, jeg bliver nødt til at lære noget om andre mennesker. Jeg bliver nødt til at lære noget om f.eks. muhamedanismen«.

Jeg har en veninde, som er begyndt at gå til religionshistorie, fordi hun synes, at hun fandeme vil vide noget om muhamedanismen, fordi hun kan ikke bare sidde dér og høre på alt det lort, de fortæller hende, ikke? Hun vil vide noget om, hvad det er, ikke?« (Janne, keramikker i 50'erne).

For Janne er kosmopolitismen det at være indbygger i kosmos og polis ikke bare en abstrakt rumlig følelse men noget, der vedrører hendes hverdagsliv. Det er noget, der vedrører det sted, hvor hun bor og lever til dagligt. Hundested er, som det formuleres, metaforisk ikke »verdens navle«. Det er noget, der vedrører hende selv som menneske. Hvis verden ikke længere er derude i fysisk tryk afstand men her i form af bl.a. andre religioner og andre tænkemåder, så er vi på en eller anden måde, som det formuleres, »tvunget« til at klippe navlestrengen over og blive kosmopolitter. Vi er tvunget til det, fordi alternativet er, at vi gør os til passive forbrugere af negative stereotyper (»lort«) om den »anden«. I Jannes fortælling er kosmopolitismen derfor en nødvendig aktiv proces, der starter med os selv – en

Janne, keramikker i 50'erne:

“**...Hundested, det er altså ikke verdens navle...**”

proces der kan bestå i at opsøge viden om den »anden« eksempelvis Islam. Det kosmopolitiske menneske må i denne forståelse hele tiden lære at møde en verden, der »skrumper«.

Det vil sige, det enkelte menneske må, for at ruste sig til at kunne navigere i den kosmopolitiske verden, lære og tilegne sig viden om det, der fremstår og iscenesættes som »det andet« for at kunne indlejre det og ikke ekskludere det. I fortællingen må det globaliserede kosmopolitiske samfund (struktur) nødvendigvis følges ad med det mentale (habitus). Det kosmopolitiske element er i Jannes fortælling ikke bare en let og harmonisk overgang. Det er, som det udtrykkes, »kæmpestort«, »krævende« og forbundet med, at der lægges et stort ansvar på individet.

På denne måde kan vi identificere en identitetskamp mellem et orientalistisk perspektiv og en mere kosmopolitisk måde at opfatte danskhed på. En kamp som blev synliggjort under tegningskrisen i foråret 2006.

Nationalismens mange ansigter

Selv om disse perspektiver på nationen er dominerende såvel i den offentlige debat som i hverdagslivets fortællinger, så tegner analysen af de indsamlede fortællinger et langt mere differentieret billede. Argumentet er, at den ensidige fokusering på de dominerende træk ved den danske nationalisme får os til at overse andre mere »usynlige« perspektiver på nationen. I det følgende vil jeg derfor illustrere fem supplerende måder at forhandle og betydningstilskrive nationen på i hverdagslivet. Disse forskellige perspektiver udtrykker på et dybere niveau andre typer af nationalismer. Det er selvfølgelig vigtigt at se de forskellige nationalismer som en del af en større kompleksitet, som tilsammen skaber hverdagslivets danskhed.

Velfærdsnationalisme

...»Det er godt, at vi alle sammen har ret til at gå i skole, at vi alle sammen har ret til at komme på hospitalet, og der er ikke nogen af os, der dør af sult« (Kim, marinespecialist i 40'erne).

Kim formulerer her i meget kort form den grundlæggende fortælling om det danske velfærdssamfund. Når jeg anvender udtrykket grundlæggende, så er det fordi, at Kim udtrykker noget om velfærd, som *alle* kan genkende og ikke ville være i tvivl om eller sætte spørgsmålstegn ved. Det vil sige, her finder vi fortællingens banale grundstruktur. Det som andre fortællinger bygger videre på.

Kim, marinespecialist i 40'erne:

“...Det er godt, at vi alle sammen har ret til at gå i skole...”

Velfærd er i fortællingerne et begreb fyldt med positive konnotationer om tryghed, fællesskab, velstand, humanisme og et godt og langt liv. Velfærdsfællesskabet anses i denne forstand som noget unikt og *værdifuldt*, der sammenbinder det forestillede fællesskab og giver det mening og betydning. Som det udtrykkes af Kim så består velfærd af en række *rettigheder* relateret til service (hospitalet), dannelse (skolen) og omfordeling (ingen dør af sult).

Læg mærke til at det er »vores« velfærd og »os«, der har retten til offentlig service. Det er således ikke noget abstrakt men anses for et stærkt familiært velfærdsfællesskab, som er bygget op gennem generationer. Velfærdsfællesskabet er på denne måde fortalt som en fælles mytisk historie og skæbne, som udstyrer velfærdsfællesskabet

med mening gennem forestillinger om solidaritet, lighed og sikkerhed. Velfærdsnationalismen har særligt tre forgreninger.

For det første er det forstået som et *arbejdsfællesskab*, der understreges i fortællingerne ved at velfærd ikke bare kommer dumpende fra himmelen, men er noget vi aktivt skaber gennem hårdt arbejde og høje skatter. Der er altså ikke fortællinger om staten eller institutioner men en nationalisme, som fokuserer på daglige rutiner og praksisser, som er relateret til et disciplineret arbejdsmarked.

For det andet er velfærdsnationalismen artikuleret som et *risikofællesskab*, der er præget af social lighed og solidaritet. I fortællingerne tales alle om grundlæggende risici, der kan følge med sygdom, alderdom, arbejdsløshed, boligforhold og uddannelse. Her er det velfærdsfællesskabet, der garanterer »os« grundlæggende sociale rettigheder og sikkerhed, der naturligt forbinder sig til en række fælles *forventninger* til, at fællesskabet er der, når vi har brug for det.

For det tredje kommer velfærdsnationalismen til udtryk i fortællinger om de store *udfordringer*, fra oven i form af de omstruktureringer der sker gennem globalisering og EU og nedefra i form af immigration og arbejdskraftens mobilitet. Disse udfordringer artikuleres dels i fortællinger, som udtrykker bekymringer og ontologisk usikkerhed og dels gennem usynlige glidninger mod orientalistiske betydninger og stereotyper. Fortællingen om det unikke danske velfærdsfællesskab bliver til en fortælling om den truende »anden«.

...»Ja, altså, jeg byder dem da velkommen. Der er jo en grund til, de flytter hertil. Men så er der jo selvfølgelig også dem, som bare kommer herop, ja, hvordan skal jeg forklare det, så jeg ikke lyder rigtig, rigtig racistisk? Dem, der bare kom-

mer op og får penge udbetalt og kører rundt i nogle større biler end os andre og faktisk ikke laver dagens gode gerning. Tror jeg. Og der er det så, at vi skal tænke lidt på vores egen arbejdsløshed« (Liselotte, pædagog i 40'erne). Fortælleren ser sig selv som humanistisk indstillet: »Jeg byder dem velkommen«, siger hun og ser desuden sig selv som en mod-diskurs til hadet mod den »anden«. Men der tales også gennem orientalistiske dikotomier – om at vi skal tænke på vores »egen« arbejdsløshed. Vi skal passe på, siger hun, at vi ikke bare åbner vores samfund. Der skal være arbejde både til »dem« og til »os« siger hun.

I velfærdsnationalismen glidninger hen i mod orientalismen anses den anden som en overnydende gruppe, der er en byrde for velfærdsfællesskabet. På denne måde bliver velfærdsnationalismen domineret af fortællinger om den truende anden, der belaster velfærdssamfundet og bliver gjort til genstand for forklaringer på mange af velfærdssamfundets problemstillinger.

Sociale konflikter

I den sociale nationalisme produceres og organiseres nationen som et *socialt rum* og *fællesskab*, hvor forskellige sociale grupper indtager forskellige positioner og indgår i konfliktfyldte relationer til hinanden. Den sociale nationalisme producerer derfor som udgangspunkt fortællinger om, hvordan magt og ressourcer fordeles mellem sociale grupper – i denne sammenhæng er den grundlæggende drivkraft den sociale kamp om retfærdighed, lighed og frihed. Den sociale nationalisme taler og identificerer sig med sociale forskelle, som markeres og produceres gennem diskurser og praksis. Den fortæl-

ler om et fællesskab – ikke som en enhed eller naturtilstand –, men som distinkt skabt gennem forskelle og forskellige konfliktlinjer og positioner.

Klasser, livsstile og livsformer. Den konfliktlinje, der træder særligt tydeligt frem, er konflikten mellem folket og eliten, som fortælles som modsætninger – to grupperinger der bevæger sig i hver sin retning. Centralt placeret i fortællingerne er dermed forestillingen om *folket*, som iscenesætter nationen som et fællesskab, hvor folket er den bærende betydningsgivende kategori. I sig selv er begrebet »folk« dog meningsløst, fordi folket ikke kan træde frem og blive virkeligt som sig selv, men er afhængig af de kontekster og situationer, hvorved det virkeliggøres og får mening.

...»Men det er, når de kommer de trappetrin op, så kan man ikke se ned på græsplænen. Så kigger man jo ud over, når man kommer helt op, ikke? Vi har jo et ansvar også for os mennesker i Danmark, ikke? Politikere har mere travlt med hele verden udenfor, end hvad der rører sig i det danske samfund. Skoler og hospitaler hænger i laser. Og de har så travlt med, som man siger, hvad alle andre skal. Altså, man blander sig politisk i alle andre landes politik. Nu, som man siger, vi flyver til Afghanistan, og de drager til Irak og de gør dit og dat. Men de tænker da ikke, selvom man siger, det danske samfund, det er godt, jamen, når de sidder i laser og pjalter og mug på væggene i skolerne« (Karen, ståltekniker i 50'erne).

Den sociale nationalisme organiserer nationen som et socialt rum med forskellige sociale positioner. I denne fortælling er der tale om et fællesskab, som er splittet mellem en elite og folket. Læg

mærke til hvordan disse positioner er fortalt gennem orienteringsmetaforer. Eliten er »oppe« og »over«, mens folket er »nede« og »under«. Dette symboliserer ikke bare abstrakte positioner, men udtrykker rumlige konflikter og uligheder.

I den sociale nationalisme fortælles det at eliten har svigtet sit ansvar. For det første opfylder de ikke deres rolle som *frontløbere*, men plejer i stedet på opportunistisk vis deres egne interesser. For det andet artikuleres eliten som en gruppe, der er internationalt og kosmopolitisk orienteret og mest er interesseret i, hvad der foregår uden for nationens grænser. På denne måde har eliten i fortællingerne ikke været i stand til at regere effektivt inden for nationens grænser og svigter på denne måde folket, som fortælles at være samfundets motor ved at lade velfærdsinstitutioner som skoler – som det formuleres – hænge i laser.

Kampen om folket er ikke en uskyldig kategori i nationalismen men er forbundet med symbolsk magt. Den historiske splittelse mellem folket og eliten i den sociale nationalisme er i fortællingerne artikuleret på tre forskellige måder.

For det første gennem klasseforskelle som demonstrerer at nationen betydningsstilskrives som et klassesamfund, der er præget af økonomiske og sociale uligheder. For det andet som et fællesskab der er splittet mellem ekspert-systemer og et folkeligt demokrati.

Og for det tredje som en splittelse mellem høj og lav kultur.

Den sociale nationalisme har desuden to forgreninger.

For det første et *populistisk* spor som kommer til udtryk i fortællinger om, hvordan den (politiske) elite ikke drager omsorg for folket,

men i stedet allierer sig med en international rodløs kosmopolitisk elite og immigranter mod folket. Eliten bliver den gruppe, der skaber det multikulturelle samfund. Dermed bliver det i fortællingerne ikke bare et svigt af folket i social forstand men også kulturelt.

Dette er et svigt, som opfattes som et bedrag i den forstand, at folket symbolsk er blevet gjort til bærere af nationens egentlige mening og betydning.

Det andet spor handler om *klasse-delinger*. Her er fortællingerne bekymret for sammenhængskraften, fordi eliten og folket ikke anses for grupper, der kan kommunikere, da de taler to forskellige sprog. Derfor anses den sociale splittelse som det, der svækker samfundet og underminerer nationens sociale sammenhængskraft.

Kritisk nationalisme

Det, jeg kalder den kritiske nationalisme, kommer til udtryk i fortællin-

ger, som modsætter sig over-national politisk styring eksempelvis EU-modstand og gennem kritik af international økonomisk dominans. Den sociale nationalisme handler grundlæggende om retten til *selvbestemmelse* og *selvstændighed* og er forbundet til hele spørgsmålet om politisk, social og kulturel suverænitæt.

...»Det er, som jeg sagde tidligere, at når du kører herfra og til København, så kører du forbi, jeg ved ikke hvor mange McDonald's og andre multinationale selskaber. Du lægger sgu ikke engang mærke til det. Coca Cola, blandt andet. Ikke fordi det smager sgu meget godt, men det fylder jo utrolig meget. Og der er ikke noget mindre dansk end det. Men den er jo enormt svær at kæmpe imod, fordi det er kapitalen, der bestemmer. Vi kan jo tage vores eget tilfælde her med dengang, man nedlagde færgen, ikke? Det var kapitalen, der bestemte, at færgen blev nedlagt.

Det var økonomiske hensyn, ikke? Det bryder jeg mig ikke om. Men det kan man jo ikke gøre noget ved. Altså, verden er jo lagt til rette. Den er styret af kapitalen, ikke?» (Svend, specialarbejder i 50'erne).

Dette er en rumlig fortælling, som udtrykker en kritik af den dominerende internationale kapitalisme, kulturelle imperialisme og globale neoliberalisme, som påfører det forestillede danske fællesskab deres produkter, smag og økonomiske rationalitet. Det er en fortælling, som tager udgangspunkt i en rumlig dominans. Informanten bevæger sig rundt i det danske landskab og er omgivet af multinationale selskaber som McDonald's og Coca Cola.

Han kan lide smagen men føler, at selskaber grundlæggende repræsenterer noget fremmed for dansk kultur. I stedet for rejser de sig i landskabet som synlige symboler på, hvordan den globale kapitalis-

me er i færd med at erodere, invadere og transformere det lokale fællesskab. Den globale kapitalisme kommer udefra som et angreb og er strukturelt forbundet med den lokale historie. Den dynamiske globale ekspansion er forbundet med en svækkelse af det lokale fællesskab illustreret gennem tabet af arbejdspladser.

Hvad denne fortælling foreslår og drømmer om, er et sted frigjort fra ekstern kontrol og dominans. Men, som fortællingen konkluderer, fra hvor og hvordan skal vi handle mod den globale kapitalisme? Fortællingen finder implicit svaret i det nationale.

I fortællingerne kommer det kritiske perspektiv til udtryk på tre måder.

For det første som en traditionel mere venstreorienteret kritik af den globale kapitalisme. Venstrefløjen har traditionelt haft det svært med nationalismen som anses for at være højrefløjens problem. Ikke desto mindre er kritikken af kapitalistisk dominans ofte fortalt som modsætninger mellem det nationale og multinationale (selskaber). For det andet gennem kritik af kulturimperialisme. Her hævdes det af lokale fællesskaber, som det nationale skal beskytte sig mod, dominerende kulturimperier som USA, som udbreder deres produkter globalt.

Og for det tredje som en kritik af transnational styring. Her er fortællingerne forbundet den danske integration i EU, som fortælles at underminere suveræniteten, demokrati, velfærdsstaten. EU artikule-

res som en ekstern truende andethed, der underminerer national selvbestemmelse og retten til at afgøre egen skæbne.

Lokal nationalisme og landskab

Det historiske og det landskabsmæssige perspektiv på nationen sætter grundlæggende fokus på, hvordan fortællingen altid er i færd med at organisere og sammenbinde tid og rum. Derfor taler jeg om henholdsvis en historisk og en lokal nationalisme, som jeg afslutningsvis vil illustrere. Det, jeg har døbt den lokale nationalisme, er udtryk for, hvordan nationen skabes eller forestilles gennem bevægelse og kropslige erfaringer, der organiserer de skiftende forbindelser mellem rum og sted.

...»Det er jo sjovt nok, når man kører rundt i Canada, det første man får øje på, længe inden man kommer til en by, det er kornsiloerne. Det er nogle høje siloer, der jo fandeme rager 25 meter op i luften. Det første du får øje på, når du nærmer dig en by her i landet, det er kirketårnet« (Anders, landmand i 60'erne).

Den lokale nationalisme kommer til udtryk i fortællinger, der organiserer steder og producerer rum. Det er fortællinger, som udfører arbejdet med at transformere forholdet mellem rum og sted.

Forholdet mellem rum og sted kommer til udtryk gennem bevægelsen. I den ovennævnte fortælling er der tale om en kropslig tur gennem landskabet, som producerer Canada og Danmark som to distinkte

steder gennem det visuelle. Symbolet på Canada er kornsiloen, mens det for Danmark er kirketårnet. Nationen bliver dermed også til som en *stedskonstruktion*. I den lokale nationalisme er denne stedskonstruktion landskabsmæssigt forbundet med forestilling om, at Danmark oprindeligt er forbundet med provinsen, hvor du ifølge fortællingerne finder den autentiske danskhed. Denne forestilling, som anskues som en modsætning til storbyens facade, forbinder sig i materialet med nationalromantiske mytiske forestillinger om det danske landskab og klima som blåt hav, gule kornmarker og små markveje.

Historisk nationalisme og tiden

Mens den lokale nationalisme sætter fokus på rum og sted, så er den historiske nationalisme udtryk for en fortællermæssig måde at organisere tid på, når det gælder forholdet mellem fortid-nutid og fremtid.

...»Jeg tror altid, at danskheden vil bestå. Det er vi tilstrækkeligt stædige til. Jeg tror ikke, man skal være bange for, at danskheden forsvinder, fordi der kommer indvandrere. Det tror jeg ligger så dybt i os« (Lene, oversætter i 30'erne).

...»Altså, danskerne, det bliver én – ja, om 100 eller 200 år eller hvor meget det er – så er danskeren, som vi kender i dag, det er en, man læser om på universitetet eller på bibliotekerne« (Svend, pensioneret specialarbejder i 60'erne).

Den historiske nationalisme etableres mellem to myter om tiden. Den

første iscenesætter nationen som noget evigt og uforanderligt. Som det formuleres i den første fortælling. Danskheden vil altid bestå, hvor altid forbinder fortid, nutid og fremtid til et hele.

Den anden fortælling iscenesætter nationen i forhold til forandringer og forgængelighed som en del af en proces, hvor alt transformeres over tid. Der er her tale om strukturel nostalgi. I fortællinger opløses nationen og bliver til et objekt – en ren tekst.

Hverdagslivets nationalisme handler på denne måde om tab, men der produceres ikke en lineær historie med nøjagtige dateringer af store begivenheder i den nationale historie. Den centrale drivkraft er derimod *orientering*. De spørgsmål, der rejses, er: »Hvor kommer vi fra?«, »Hvor er vi nu?« og »Hvor er vi på vej hen?«

Den historiske nationalisme er skabt ud af myten om denne bevægelse. I hverdagslivets fortællinger er der særligt to perspektiver, som gør sig gældende: *Generationsperspektivet* og *livsperspektivet*.

I den historiske nationalisme finder vi tematiseret livsperspektivet gennem fortællinger om vores eget liv (intimitet og livstid), som knyttes til den nationale historie (forestillet fællesskab/nations-tid).

Hvordan selvet forstår sig selv, er på denne måde relateret til forskellige passager og forandringer i den forestillede nationshistorie.

Generationsperspektivet er forbundet med den arketypiske fortælling om slægtens historie.

Hverdagslivets nationalisme

Hverdagslivets nationalisme formidler ikke *en* standardiseret fortælling. Vi finder her et *symbolsk landskab*, som er fyldt med myter om folket – eliten, civilisation – barbari, det urbane og provinsen. Dette viser, at det *ikke* giver mening

at tale eller tænke nationalisme i entalsform, men at vi snarere må anlægge en langt mere pluralistisk tilgang, hvor vi taler om nationalismer i *flertalsform* – hvis vi ønsker at forstå, hvorfor nationalismen vedbliver med at være en så magtfuld social drivkraft i det 21. århundrede.

En måde at forstå hverdagslivets nationalisme er, at de udtrykker en *stigende kompleksitet*, som kan forklares på tre niveauer. For det første at de rumlige produktioner bliver mere komplekse. Det vil sige, at nationen i stigende grad kommer til at involvere sammenvævninger med det globale.

For det andet er der en bevægelse fra det hverdagslige, taget for givet til det reflektive.

For det tredje at der hele tiden tilføjes flere betydningsgivende lag i nationskonstruktionen, som relaterer sig til hinanden. Det er det, vi skal kaste et blik på nu.

Den historiske og lokale nationalisme er på mange måder et mere grundlæggende sprogbrug, som centrerer sig om betydningsgivende metaforer som *hjemmet* og *slægten*. Her centrerer betydningsspillet sig om at forvandle den »tomme tid« og det »abstrakte rum« til menneskelige fortællinger. Rumligt gennem fortællinger om at »slå sig ned« og »bosætte« sig et sted. I tid som den biologiske rytme, hvor *generationsperspektivet* og *livsperspektivet* udspiller sig omkring overleveringer, kontinuitet og konflikter mellem generationer samt vores eget liv og dødelighed. Det er samtidigt en *provinsnationalisme*, som produceres gennem romantiserede forestillinger om det danske landskab – de vajende kornmarker og det blå hav, den friske efterårsvind og køer på den grønne mark, der bliver fortalt som det landskabsmæssige billede på nationen.

Disse forestillinger relaterer sig åbenlyst til den fortællermæssige brug af lokalsamfundsfigurer, hvor provinsen berettes at være det autentiske billede på det oprindelige fællesskab, mens storbyen produceres som modsætningen – facade, isolation, kynisme og fremmedgjorthed. Her ser vi som udgangspunkt en *rumlig produktion* af nationen, der sammenvæver det lokale og det nationale, der tydeligvis trækker tråde tilbage til den nordiske mytologi og det 19. århundredes Grundtvigianisme samt til mytologiserede binære modsætninger mellem by og land. Med den orientalistiske nationalisme indsættes der en *grænsefigur* i nationalismens semantik – vi bevæger os fra *lokalsamfundsfigurer* til *globalsamfundsfigurer*. Den »anden« i form af immigranten, der orientaliseres som en mobil dømmisk »andethed«, der truer med at erobre, infiltrere og belaste nationen med dets radikale fremmedhed. Her er *hjemmet* løftet op på det nationale niveau, som sammenvæves med det globale. Det er *hjemlandet* i mere abstrakt og metaforisk forstand, der fortælles at være truet af underminering. Nationalismen bliver til en fortælling om den globale mobilitet. Denne produktion af rum bliver mere kompleks, idet den producerer grænsesætninger mellem »os« og »dem« såvel lokalt som globalt. Lokalt i fortællinger om ghettoer, hvor »danskere« ikke kan færdes. På det nationale niveau i fortællinger om flygtninge og indvandrere, der ikke hører til. Og på det globale niveau i form af fortællinger om fjerntliggende geografier, der truer vestens eksistens. Denne nationalisme er altså såvel lokal som global, men den trækker samtidig på et danskhedsbegreb, der bygger på den historiske nationalismes forestillinger om tab.

Velfærdsnationalismen er yderst central og tilføjes yderligere et betydningsgivende lag nemlig forestillinger om *solidaritet* og *lighed*. Det er i høj grad fortalt som et værdifuldt »gode« på det nationale niveau, som forbindes til den historiske nationalisme, hvor slægten i metaforisk forstand fortælles at være »dem«, der har kæmpet, slidt og slæbt for at opbygge velfærds-samfundet. Her ser vi en kombination af velfærdsnationalismen og den historiske nationalisme, der dog kombineret med orientalismen illustrerer en glidning i de betydningsmæssige systemer – en glidning, som også illustrerer en historisk udvikling fra det 20. århundredes forestillinger om, at velfærd var billedet på noget liberalt og tolerant, forbundet med værdier som social lighed og sammenhængskraft såvel internt som eksternt. Det var fortællinger, som skabte et image af et land, der var forbundet med et solidarisk, internationalt engagement og interesse for globale humanitære forhold.

Med orientalismens revitalisering i det 21. århundrede finder vi betydningsmæssige glidninger i velfærdsnationalismen hen imod fjendebilleder og forestillinger om, at den eksterne og interne »fremmede« blot nyder godt af de goder, som »vi« har skabt og derfor er en trussel for »vores« velfærdsfællesskab.

Man kan pege på, at denne glidning kan hænge sammen med et underforstået homogenitetsbegreb – en forestilling om, at solidaritet forudsætter, at vi ligner hinanden. At lighed implicit forudsættes af ensartethed eller et etnisk homogent fællesskab

Med den kritiske nationalisme indsættes der endnu et lag i nationalismens semantik og muligheden for andre forbindelser og kombinationer. Her opstår muligheden for en triade bestående af velfærds-

social og kritisk nationalisme, som skærer sig gennem de politiske akser, der traditionelt har delt højre og venstre. Mens den kritiske nationalisme i sit sprogbrug bygger på venstrefløjens historiske modstand mod EU og engagement med de solidariske elementer i velfærdsnationalismen samt den sociale nationalismes fokus på, at velfærdsgoder skal tilkomme *folket*, så ser vi i praksis også en glidning hen imod orientalismen.

Fortællingen bliver i stigende grad i den sociale nationalisme orienteret mod stereotyper som, at eliten har indgået alliancer med den »anden« og forvalter velfærdsgoder til fordel for den »anden«. Tager man den orientalistiske nationalismes omfang og dens stærke position i betragtning, må vi tage alle forhold med ind i vore overvejelser – også de mere kontroversielle. Har den kritiske nationalisme, som i en venstrefløjs kontekst har været en stærk og aktiv modstander af den kulturelle racisme, *uintenderet* på et betydningsmæssigt plan været med til at gøde jorden for den orientalistiske nationalisme gennem dets sprogbrug og grammatik, hvor EU er blevet betragtet som den udefra kommende truende »andethed«, som infiltrerede nationen og underminerede vores selvstændighed, autonomi og suverænitet? Den kosmopolitiske nationalisme er på mange måder en moddiskurs til den orientalistiske nationalisme. Det er en nationalisme, der kombinerer det lokale med det globale direkte ved at formulere sammenhænge mellem et nationalt og globalt forestillet fællesskab.

Det er altså en produktion af rum, som sammenvæver det nationale med det globale, men i dette tilfælde er der tale om en inkluderende, rumlig forestilling. Det er således en nationalisme, som søger at bygge broer til et transnationalt rum og taler og tænker i mulig-

heder for i praksis at inkludere den »anden«. Den kosmopolitiske nationalisme er et sprogbrug, der er dialogisk frem for monologisk.

De elementer, der karakteriserer den kosmopolitiske nationalisme, er for det første en levet multikulturalisme, som fortælles gennem konkrete og oplevede erfaringer og fortrolighed med den anden.

For det andet gennem forestillinger om en global samhørighed. Den kosmopolitiske nationalisme indsætter også et nyt element i nationalismens semantik, som er den refleksive tænkning, som står i modsætning til det rutineprægede sprogbrug. Den kosmopolitiske nationalisme tager ikke nationen for givet – som en selvfølgelig og naturlig –, men gør den til en af modernitetens refleksive projekter. Den indeholder en frigørelse fra en snæver forståelse af nationen. Den kosmopolitiske nationalisme har dog i praksis ikke frigjort sig fuldstændigt fra nationalismens sprogbrug, idet den for det første aktivt søger at definere begreber for et forestillet fællesskab som eksempelvis relaterer sig til den historiske og den lokale nationalisme.

For det andet ved at den nationale geografi i den kosmopolitiske nationalisme viser sig at være et uundværligt geografisk navigationsredskab. Det har derfor også en fælles referenceramme med orientalismen, som er »os« – »dem« sprogbruget.

Den orientalistiske og den kosmopolitiske nationalisme er ikke specifikke for en dansk kontekst, men indsætter nationen som en del af transnationale sammenhænge og globale problemstillinger.

De er begge en del af et globaliseret sprogbrug, men deres visioner for en fremtidig verden er yderst forskellige.

Danmark er gammelt, men danskheden er ung

En *tour de force* gennem dansk identitetshistorie

Af Rasmus Glenthøj,
ph.d.-stipendiat,
Syddansk
Universitet

At Danmark er en gammel stat er hævet over en hver tvivl. Landets historie kan med sikkerhed spores tilbage til Gorm den gamle, dets »dåbsattest« findes på Jellingestenene, og danernes historie blev nedfældet af Saxo i hans mesterværk. Både her og i andre middelalderlige skrifter finder vi en klar identifikation med Danmark, og derfor føler mange danskere sig stærkt provokeret af de historikere, sociologer og politologer, der i de sidste to-tre årtier har forsøgt at dekonstruere danskheden. En del af årsagerne til uenigheden om dansk identitet mellem dele af befolkningen og historikerne, er, at man slet og ret taler forbi hinanden.

Moderne historikere anfægter således ikke, at man kan finde en danskhedsfølelse meget langt tilbage i tiden, men de mener, at middelalderens nationalfølelse og idéer om en national karakter var af en anden type end nutidens danske identitet. På Saxos tid spillede troen på kristendommen, pavens autoritet og troskaben over for kongen en større rolle end idéen om folket og kærligheden til fædrelandet. Hertil kommer, at fædrelandskærlighed på dette tidspunkt med al rimelighed var afgrænset til de adelsmænd og gejstlige, der forsvarede staten med enten deres sværd eller pen.

Lokal og regional forankring

Den brede befolkning i middel-

alderen og tidlig moderne tid har nok vidst, at de levede i Danmark, men de har næppe forbundet noget specielt med dette. Deres horisont var primært lokal eller regional. Når de hørte ordet fædreland, kom det som oftest fra prædikestolen og var forbundet med højere skatter eller krig – det vil sige krav, pligter og afsavn.

Et godt eksempel på den begrænsende nationale begejstring var bønderne på Lolland-Falster, der i 1807 afviste at komme det belejrede København til undsætning, da Sjælland ikke var »deres land«.

Den samme regionale tankegang finder vi hos de tapre landsoldater i tre-årskrigen, der i modsætning til den nationale mytologi ikke var besjælet af »ånden fra 1848«. Bondekarlene, som hæren bestod af, identificerede sig med hver deres landsdel og deres troskab var

ikke rettet imod et abstrakt fædreland, men imod bøndernes traditionelle beskytter og landsfader – kongen i København.

Nationens fælles karakter

Når historikere i dag taler om national identitet og »danskhed«, så taler de dermed om noget andet end middelalderens fædrelandskærlighed. National identitet er de forestillinger om nationens fælles karaktertræk og identifikationen med nationen, som en national bevægelse har skabt hos et folk. Nationen er i sig selv et fællesskab, der er knyttet til et hjemland, en historie og en kultur samt forbundet af fælles rettigheder og pligter. For en tid virkelig kan forstås som værende national, skal disse tanker være udbredt til en større del af befolkningen, og ikke blot være begrænset til en lille gruppe akade-

Jellingestenene.

mikere, der sidder og studerer nationen i deres elfenbenstårne på universiteterne. I en dagligdags forståelse er nationalisme en aggressiv doktrin, som man forbinder med etniske udrensninger på Balkan og andre steder. I en faglig sammenhæng ses nationalisme imidlertid som en politisk ideologi, der kræver et sammenfald mellem statens grænser og nationens grænser – eller med andre ord: oprettelsen eller vedligeholdelsen af en nationalstat.

Idéen om et sammenfald mellem stat og nation var fremmed for mennesker i middelalderen og det tidlige moderne samfund. Den danske stat i 1700-tallet var fundamentalt anderledes end nutidens Danmark. Det var en multinationalstat med danskere, nordmænd, tyskere, frisere samt befolkningerne i bilandene og kolonierne. Staten var ikke bundet sammen af kærlighed til nationen, men af troskab mod den fælles konge.

National identitet

Tanker om national identitet og en nationalstat kommer frem som et led i en ændring, der fandt sted fra midten af 1700-tallet og midten af 1800-tallet i Europa. De gamle autoriteter var under angreb. I det fremvoksende borgerskab troede man ikke længere på en kongemagt af Guds nåde eller på en gammeldags doktrinær kristendom. Fokus skiftede og borgere gjorde nu statens og samfundets – og dermed deres eget – bedste til deres ideologiske grundlag.

Oplysningstiden affødte i første omgang en udpræget kosmopolitisk patriotisme. I midten af 1700-tallet var den officielle og statsautoriserede definition af fædrelandet det sted, man levede som loyal undersåt og nyttig borger. Dermed burde nationalitet i teorien ikke spille nogen rolle, men det gjorde den i praksis. Hos dele af

det dansk-talende borgerskab begyndte man i stigende omfang at identificere sig selv med ens fødeland, det danske sprog og den danske kultur.

Årsagen skal findes i borgerskabs modsætningsforhold til den adelige magtelite, der blokerede dets videre sociale opstigning. Hoffets sprog var tysk og adelsmændene var ofte tyskere. Det sociale skel kom dermed direkte til udtryk i modsætningen mellem sprogene. Den manglende assimilering – specielt sprogligt – fra tysk side blev i stigende grad set som en provokation fra borgerskabets side. Der blev skabt en stereotyp opfattelse af tyskerne som danskernes modsætning.

Udviklingen væk fra den kosmopolitiske patriotisme begyndte efter Christian d. 7.s magtovertagelse i 1766, hvor sammenknytning af fødsel og fædreland blev stueren i offentligheden. Processen blev yderligere fremmet af Struensees korte regeringsperiode. Struensee blev set som selve inkarnationen af tyskhed, hvilket var med til at skabe, hvad vi kan kalde nationalpatriotisme – det vil sige, at ens loyalitet over for den multinationale stat bliver kombineret med en stærk tilknytning til ens nation.

Ove Høegh-Guldbergs efterfølgende styre var ikke sent til at udnytte den offentlige mening. Der blev foretaget flere tiltag til fordel for det danske sprog, men kronen på værket var *indfødsretten* (1776), der forbeholdt alle embeder i staten for dem, der var født i den. Dermed gjaldt denne grundlov ikke blot danskere, men også nordmænd og holstenere. Det, som Ove Høegh-Guldberg forsøgte at gøre, var at skabe en statspatriotisme, der skulle samle hele statens befolknings loyalitet over for kongen, staten og dens institutioner.

Hermed eksisterede der tre beslægtede overordnede identiteter i Danmark i slutningen af 1700-tallet:

- En kosmopolitisk
- En statspatriotisk
- En nationalpatriotisk

Selvom man kan finde sammenstød mellem disse identiteter, såsom »tyskerfejden« i 1789-1790, så var der endnu ikke tale om hverken nationalisme eller en rendyrket national identitet.

Det er således klart, at borgerskabet satte liberale reformer inden for staten højere end spørgsmålet om nationalitet. Den mest respekterede person i København var således den tysktalende udenrigsminister A.P. Bernstorff.

Patriotisk rørelse

To afgørende ændringer fandt sted på hver sin side af århundredeskiftet – censurens skærpelse i 1799 samt Slaget på Reden i 1801.

Den sidst nævnte vakte en stærk patriotisk rørelse, mens den førstnævnte underminerede muligheden for en liberal politisk udvikling. Hertil kom, at Revolutions- og Napoleonskrigenes blodbad tvang de unge til at sætte spørgsmålstegn ved oplysningstidens rationalisme. I dets sted spirede nationalromantikken frem.

Nye tanker strømmede ind over grænser både fra det revolutionære Frankrig og fra naboen i syd. De tyske filosoffer Herders og Fichtes idéer vandt således frem i Danmark i årtierne efter år 1800. Ifølge dem bestod verden af forskellige nationer, der var adskilt ved deres forskellige sprog, kultur og historie. I henhold til denne filosofi burde hver nation ideelt set have deres egen stat. Der var dog lang vej fra de ukonkrete idéer og den gryende litterære nationalisme hos en lille gruppe akademikere til nationalstaten blev en realitet.

Englandskrigene og tabet af Norge fremmede den nationale udvikling. Nationalitetsfølelsen var vokset i både Danmark og i de

tyske stater, og i hertugdømmerne havde statens mislykkede forsøg på at indlemme Holsten i selve kongeriget Danmark provokeret lokalpatriotismen.

Nationalromantiske toner

Grundtvig og Ingemann forsøgte med deres skrifter at beskrive en national guldalder i middelalderen, som de håbede kunne vække befolkningen til død.

Bønderne var tidligere blevet anskuet som en uoplyst hob. Nu blev de i nationalromantiske toner beskrevet som nationens kerne, hvor folkets oprindelige kultur havde overlevet uden fremmed påvirkning. Landskabet blev nu »nationaliseret«, da både digtere og malere bandt landet, folket og historien sammen til en besjælet enhed.

Danmark til Ejderen

Både nord og syd for Ejderen fandt man liberale kræfter, der ønskede en forfatning. Enevælden undertrykte imidlertid enhver opposition frem til 1830, hvor juli-revolutionen i Frankrig blæste nye tider ind over statens grænse. Frederik d. 6. blev tvunget til at give de rådgivende stænderforsamlinger. Spørgsmålet om sproget i Sønderjylland gjorde, at den litterære nationalismes forestillinger om folket efterhånden blev koblet sammen med statens ideelle indretning. De liberale blev hermed i 1840'erne nationalliberale – både i kongeriget og i hertugdømmerne. Flere og flere i borgerskabet ønskede nu en deling af staten langs nationale linjer, men her udgjorde Slesvig et problem, da både danskere og slesvig-holstenerne gjorde krav herpå.

Kongemagten, der stadig holdt fast i en overnational statspatriotisme, forsøgte desperat at holde staten sammen – selv hvis det betød afskaffelsen af enevælden. Christian d. 8. havde således lagt grunden for en fælles forfatning for Danmark og

hertugdømmerne, da han døde i begyndelsen af 1848. Kombinationen af en ny europæisk revolution og de nationalliberales taktiske manøvre fremprovokerede nu i stedet en borgerkrig fra 1848-1851.

De europæiske stormagters indgriben forhindrede, at de tyske stater tromlede den danske hær ned, og resultatet blev reelt en status quo fred. Den nationale mobilisering både blandt den danske og slesvig-holstenske elite umuliggjorde imidlertid en forsoning. Krav om et Danmark til Ejderen og uden Holsten blev stadig stærkere i den københavnske opinion.

Folkepresset, den begrundede – men fejlagtige – formodning om skandinavisk støtte samt en fundamental mangel på diplomatisk indsigt fremtvang en grundlovsændring i november 1863, som indlemmede Slesvig i selve Danmark. Dette var et brud på fredsftalten, og den tyske reaktion udeblev ikke. Ingen kom Danmark til undsætning og resultatet blev et katastrofalt nederlag og tabet af Sønderjylland.

Dansk nationalstat

I 1864 blev Danmark dermed en nationalstat – hvis vi ser bort fra bilandene og kolonierne. I den danske stat havde mere eller mindre hele befolkningen nu det samme sprog, kultur og etnicitet, der kom til at danne rammen for danskerens selvforståelse fremefter.

Danskerne blev også i denne periode bogstavelig talt forbundet på en helt ny måde. Veje og jernbaner blev udbygget, skibstrafikken forbedret og forøget, mens avisernes antal ikke alene var blevet forøget, men nu også nåede ud til menigmand. Gennem tryksvæerte og ord i pressen blev den enkelte dansker dermed forbundet med andre danskere, som han aldrig havde mødt. Professionaliseringen af historiefaget skete i årtierne efter 1864. Det betød, at den nye generation af

historikere tilbageførte den relativt unge nationale identitet samt nationalstatens grænser på fortiden. Danmarkshistorien beskæftigede sig sjældent med Norge, Skånelandene eller andre områder, der tidligere havde hørt under den danske stat, og samtidens strid mellem tyskheden og danskheden blev overført på fortiden. Folke-mindedsamlere og arkæologer forsøgte ligeledes gennem deres forskning at tilbageføre skellet mellem dansk og tysk til den fjerneste oldtid.

Nationale initiativer

Men hvad udadtil tabes skal bekendt indadtil vindes. I kølvandet på krigen blomstrede nationale initiativer frem i hobetal, og folkehøjskoler skød frem som paddehatte. Bønderne, der til stadighed udgjorde den altovervejende del af befolkningen, havde i stigende grad lært fædrelandet at kende gennem folkeskolen, men det var først for alvor med højskolerne, at de virkelig tog danskheden til sig. Her prædikede man Grundtvigs gospel om danskhed og kristendom, der gjorde dem – bønderne – til folkets kerne.

Lidt provokerende kan man således sige, at danskerne først blev virkelig danske fra 1870'erne, da det først var her, at den brede del af befolkningen fik en virkelig national identitet, der overskyggede andre loyaliteter.

I kølvandet på 1864 blev de nationalliberale i stigende grad konservative, der dyrkede en danskhed forbundet med Gud, konge og fædreland samt forsvarsviljen imod Tyskland konkretiseret i bygningen af Københavns befæstning. Dette var et eliteprojekt, hvor de kloge og dannede skulle styre nationen til alles bedste.

Deres modsætning var bondepartiet Venstre. Det var ikke mindre nationalt, men det forbandt dansk-

heden med parlamentarisme og demokrati. Denne linje sejrede endegyldigt i 1901 med folketingsparlamentarismens indførelse.

Grundtvigianismen har stærkt præget Venstres og andelsbevægelsens tanker og dermed gjort den folkelige forankring og demokratiet til en integreret del af danskheden, der ikke mindst kommer til udtryk gennem »forenings Danmark«.

National solidaritet

Et andet vigtigt input i vore dages nationale identitet er den nationale solidaritet, som velfærdsstaten inkarnerer. Selvom om mange har bidraget til skabelsen af denne, så må socialdemokraterne ses som hovedarkitekterne. I udgangspunktet var socialdemokratiet og arbejderbevægelsen erklærede internationale og anti-nationale.

Det afgørende var ikke nationalitet men klasse. Efterhånden blødte man imidlertid op over for idéen om fædrelandskærlighed, om end man stærkt modsatte den militarisme og kongetroskab, som de konservative forbandt med denne.

Det demokratiske projekt

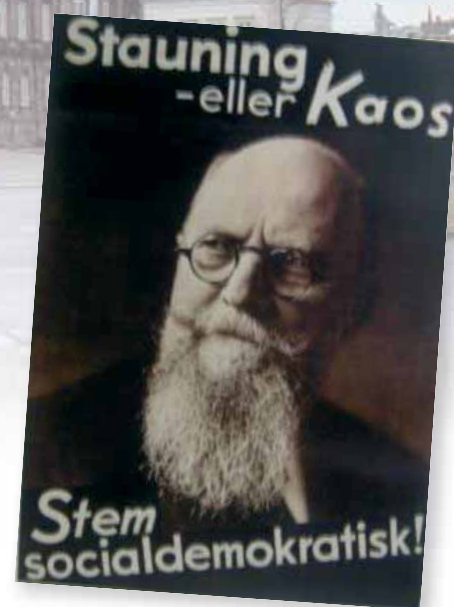
Efter 1. Verdenskrig, hvor internationalismen spillede fallit, begyndte socialdemokraterne for alvor at kæde det nationale sammen med

deres demokratiske projekt. Man ønskede en national integration gennem sociale reformer, hvor alle danskere fik de samme rettigheder og pligter, og dermed var forbundet i et stort fællesskab på tværs af skel. Dette er kernen i velfærdsstaten, der blev formuleret i Staunings berømte program om »Danmark for Folket« i 1934. Dette folk blev kun yderligere tømret sammen af oplevelserne under 2. Verdenskrig.

Hermed var kernen i nutidens danskhed skabt i form af tankerne om et fællesskab, der byggede på en fælles kultur, demokratiske institutioner og solidaritet i form af velfærdsstaten, der for alvor blev skabt i 1950'erne og 1960'erne, der netop må ses som de årtier, hvor danskheden har stået stærkest.

Aktuelle udfordringer

Dette fællesskab er imidlertid i stigende grad blevet udfordret fra 1970'erne og fremefter af spørgsmål som EU, indvandring og globalisering. Den gamle modvilje imod tyskerne er blevet overført på EU, der oven i købet bliver set som udemokratisk og uden forankring i folket – og dermed udansk, mens indvandringen og globaliseringen har udfordret danskernes forestilling om Danmark som en nationalstat med samme kultur og sprog.

At danskerne stadig føler sig danske og knyttet til nationalstaten er givet, men den hårde debat om navnlig indvandringen har været med til at splitte befolkningen. På den ene fløj har Dansk Folkeparti gjort det til sit erklærede mål at forsvare danskheden i dens udformning fra 1950'erne, mens man på den anden fløj finder multikulturalister, der med næb og klør bekæmper det nationale.

At mange danskere ønsker en form for forsoning og ny konsensus ses af den spontane opbakning Ny Alliances kuldsejlede projekt nød i begyndelsen. Hvordan danskheden vil udforme sig i fremtiden er et åbent spørgsmål, som »vi« alle må være med til at besvare. Men tanken om en uforanderlig dansk identitet fra Arilds tid er og bliver en konstruktion af nyere dato.

Danskheden har således – som alt andet – sin egen historie.

Skriv og rediger en hjemmeside!

Folkevirke gennemfører kursus om hjemmesider. Det afholdes **den 21. februar 2009**. Kurset holdes på Kildevældskolen nær Svanemøllen S-togstation kl. 12.30-17.00. I løbet af kurset serveres kaffe/te og frisk frugt. Formålet med kurset er at lære deltagerne, at:

- Skrive til nettet
- Redigere en hjemmeside
- Lære at redigere Folkevirkes hjemmeside

Kommunikation på nettet bliver mere og mere vigtig. Derfor er det afgørende at kende forskel på traditionel, skriftlig kommunikation og kommunikation på nettet. Det er hurtigere, der surfes og man læser på en elektronisk skærm, som er anderledes end en bogside eller en avisside. Hjemmesider skal være overskuelige og læseren skal hurtigt kunne orientere sig – og ikke mindst kunne finde frem til de ønskede oplysninger. »Konkurrenterne« er blot et klik væk, og tålmodigheden er lille. Derfor er det vigtigt, at Folkevirkes hjemmeside fremstår klart og indbydende. Alt dette og meget mere er i fokus på kursusdagen.

Folkevirke kan betale transportudgifter til kurset. Tilmelding nødvendig, da der er begrænset deltagerantal, fordi alle skal have adgang til egen pc. Det er også muligt at tage sin egen bærbare med, hvis det er mere behageligt at arbejde på sin egen pc.

Tilmelding senest den 15. februar 2009 til Folkevirkes kontor eller pr. e-mail folkevirke@folkevirke.dk.

Temadag i Roskilde: »Kvindelig gennem tiderne«

Folkevirke i Roskilde holder temadag **lørdag den 7. marts kl. 10.00-16.00**.

Sted: **Himmelev Sognegård**.

Temadagen har hovedoverskriften »Kvindelig gennem tiderne«.

Tine Lindhardt taler over temaet »Kvindeskikkelser i Bibelen«,

mens Pia Fris Laneth fortæller om »Lillys Danmarkshistorie«.

Efter frokost bliver der et musikalsk indslag.

Nærmere oplysninger om detaljeret program for temadagen samt priser og tilmeldingsfrist.

Pia Fris Laneth

Tine Lindhardt

Sæt **X** i kalenderen!

Repræsentantskabsmøde i Folkevirke

Søndag den 19. april 2009 holdes ordinært repræsentantskabsmøde i Folkevirke.

Forud for mødet arrangeres der **lørdag den 18. april 2009** en temadag.

Program er under udarbejdelse.

Folkevirke i Lyngby
indbyder til et heldagsmøde på
»Lindgården«, P. Lundsvej 2, 2800 Lyngby,
lørdag den 14. marts 2009 kl. 10-ca. 15.30

Mødet holdes under overskriften

Dansk ulandsbistand før og nu

Program:

Kl. 10.00-10.30: Velkomst og kaffe/te

Kl. 10.30-12.00: Ministerråd, cand.polyt. Lars Elle, taler om Danmarks
ulandsarbejde. Lars Elle har beskæftiget sig med emnet
i henved 40 år.

Kl. 12.00-13.30: Frokost: Tag-selv bord fra Den Grønne Slagter.

Kl. 13.30-15.30: Julie Lange og Lise Schou Nørgård, to unge fra Folkekirken
Nødhjælps Ungdomsnetværk, vil fortælle om deres arbejde i Malawi,
ledsaget af billeder fra deres oplevelser i landet.

Kl. ca. 15.30: Afslutning.

I forbindelse med oplæggene vil der være mulighed for debat.

Pris for hele kurset incl. frokost og 2 x kaffe/te: 180 kr.
(ikke-medlemmer 200 kr.)

**Tilmelding med navn, adresse og telefonnummer senest
den 9. marts til Ella Buck, tlf. 45 82 22 42, e-mail: e.buck@mail.dk**

Tilmeldingen er bindende!

Arrangører: Jeanne Bau-Madsen, tlf. 45 85 65 92; Kirsten Andersen, tlf. 45 88 48 51;
Ella Buck, tlf. 45 82 22 42; Eva Ladekarl, tlf. 45 87 73 77;
Inge-Lise Højmark, tlf. 45 76 88 18; Jytte Skou, tlf. 45 88 10 37
og Doris Thye-Petersen, tlf. 45 81 44 18.

Forår på Lolland

25.-29. maj 2009

Folkevirke har stadig nogle ledige pladser til den spændende forårstur til Lolland, hvor der bliver mulighed for oplevelser ud over det sædvanlige. Det bliver i dagene den 25.-29. maj 2009.

Sakskøbing Vandrerhjem bliver formentlig basen alle dage. Der er tale om et hyggeligt vandrerhjem, som ligger meget centralt. De, der allerede har tilmeldt sig, har sikret sig plads på Sakskøbing Vandrerhjem, mens det i skrivende stund er lidt usikkert, hvordan de øvrige deltagere bliver indkvarteret – det har noget med efterspørgsel at gøre. Folkevirke vil naturligvis gøre alt for, at alle bliver indkvarteret samme sted.

På vandrerhjemmet spises fælles morgenmad – og formentlig også fælles aftensmad, da der her tilbydes både to og tre retter til rimelige priser. På vandrerhjemmet kan vi om aftenen benytte den hyggelige pejsestue med lænestole – og sangbøger.

Programmet er tilrettelagt med ankomst mandag d. 25. maj om eftermiddagen til kaffe – og med mulighed for ankomst allerede til frokost.

Afrejse fredag d. 29. maj efter morgenmaden.

Frokosten på turens fire dage vil blive nydt forskellige steder på Lolland – der, hvor vi befinder os.

Foreløbigt program

Mandag eftermiddag er der rundtur i Sakskøbing.

Tirsdag står i klimaets tegn. En dag, hvor deltagerne skal se bæredygtige energiløsninger med brug af vedvarende energi. Turen går til det spændende Baltic Sea Solution, som populært sagt er et eksperimentarium inden for vedvarende energi. Et sted, som man vil komme til at høre meget mere om op til næste års internationale klimatopmøde i Danmark. Her kan man bl.a. opleve forsøg med sol-, vind- og bølgeenergi og høre om mulighederne for at dyrke alger, som senere kan bruges som biobrændsel. Senere på dagen besøges brint-landsbyen Vestenskov syd for

Nakskov, hvor man skal høre om og også se brintcontainere og besøge den første familie, der har fået installeret et brændselscellemodul, der drives af brint. Frokosten nydes på den hyggelige cafe på Onsevig Camping.

Onsdag er der lagt op til besøg i Maribo med den flotte domkirke, frilandsmuseet, en sejltur på Maribo sø med turbåden »Anemonen«. Desuden vil en naturvejleder udpege interessante steder i området. Efter en rundtur på det smukke Birgitta Kloster spises frokost her.

I Maribo kan man – hvis der bliver tid – desuden besøge egnens mange gallerier og museer.

Torsdag står i historiens tegn. Vi skal tilbage til den tid, hvor de polske roe-piger kom til Lolland. De blev dengang indlogeret i en bygning i Tågerup – den kaldes i dag »Polak-kasernen«.

Vinnie vil fortælle om, hvordan livet dengang formede sig for de mange piger. De første roe-piger kom til Danmark i 1893, og den dag i dag er der stadig tydelige spor efter denne indvandring. Efter en rundtur på Refugiet Fuglsang, der er ombygget til Kunstmuseum med fine udstillinger, spises frokosten på Fuglsang.

Hvis man har tid og lyst, er der desuden mulighed for at besøge Knuthenborg Dyrepark eller Middelaldercentret ved Nykøbing F.

Forventet pris for medlemmer **2.750 kr.**, mens ikke-medlemmer skal betale **2.950 kr.** Prisen er beregnet ud fra overnatning i dobbeltværelser. Ønsker man enkeltværelse, vil der blive et mindre tillæg, mens man kan opnå en reduceret pris ved at overnatte i 4-personers værelse.

Turen er tilrettelagt efter, at der køres i private biler. Den, der lægger bil til, vil naturligvis få dækket sine udgifter til benzin. Der er ingen dagsture, hvor der samlet set skal køres mere end 60 km – som regel væsentligt mindre.

Tilmelding hurtigst muligt for at kunne sikre den optimale indkvartering!

Sæt X i kalenderen!

Forårstur i Jægersborg Dyrehave – oplev livet i skoven og fuglesang i trækroneerne

Lørdag den 16. maj 2009 arrangerer Folkevirke en forårstur i Jægersborg Dyrehave. Turen starter kl. 9.30 ved Klampenborg Port.

Vi går gennem den lysegrønne skov og iagttager det myldrende liv i skovbunden og i vandhullerne, mens vi lytter til fuglesangen i trækroneerne.

Leder af turen er naturvejleder Lars Rudfeld.

Turen tager to-tre timer i roligt tempo med flere stop undervejs bl.a. ved Eremitagen.

Det vil være en god ide at medbringe kaffe/vand eller andet at styrke sig på undervejs.

Turen slutter ved Peter Lieps Hus tæt – ved Klampenborg Station. Her spiser deltagerne frokost.

Forudbetaling af frokost er nødvendig ved tilmelding. Menuen står på dådyrhakkebøffer á kr. 122,- Man kan også vælge at tage madkurven med og sidde i det fri.

Hvis man vælger selv at tage maden med, skal man være opmærksom på, at man ikke kan spise sin medbragte mad på Peter Liep.

Man skal også være opmærksom på, at hvis man kommer kørende i egen bil, så er der kun få parkeringspladser ved stationen.

Bindende forhåndstilmelding senest den 2. maj 2009 til

Jeanne Bau-Madsen, Wienerbyen 2, 2830 Virum, tlf. 45 85 65 92 eller e-mail: jb.kil@ci.kkdk

Desuden kan man få yderligere information ved henvendelse til Folkevirkes kontor i Niels Hemmingsens Gade 10, 3., 1153 København K, tlf. 33 32 83 11

eller e-mail: folkevirke@folkevirke.dk

Pris for turen er 35 kr. pr. person, mens børn deltager gratis.

Alle er velkomne til Folkevirkes arrangementer.

Index for 2008

1. Kristendom i bevægelse

»Fra folkekirke til frikirke – eller hvor langt rækker arven efter Bodil Koch?« af lektor Peter Lodberg, Det teologiske fakultet ved Aarhus Universitet; »Det helliges genkomst« af valgmenighedspræst Morten Kvist, Herning; »Vejen til Santiago de Compostela – en vandring for sjæl og krop« af Charlotte Prætorius; »Kristendommens plads i det offentlige rum« af Jørgen Wibskov, Missouri, USA; »En organisation baseret på Jesu Kristi lære« af Marie og Christian Bach Iversen, Aars Y's Mens Club og »25 år med debat og litteratur« af journalist Annemarie Balle.

2. Idræt under forandring

»En verden af sport i Danmark« af kulturminister Brian Mikkelsen; »Fitness future – når idræt bliver til en vare« af cand. scient adm. og ph.d-studerende Kasper Lund Kirkegaard, idrætsanalytiker ved Idrættens Analyseinstitut; »Evig solskin i et pletfrit samfund« af professor dr.phil Hans Bonde, Institut for Idræt, Københavns Universitet; »Michael Rasmussen – helt eller heks?« af idræthistoriker Aage Hoffmann; »En perlerække af kunstnere« af journalist Annemarie Balle; »Mads, har HAR alt«, boganmeldelse af bogen »Godt dansk« af Peder Skyum-Nielsen skrevet af journalist Jørgen Jensen; »Folkevirke tager hul på fremtiden« af journalist Annemarie Balle og »Generationstræf på Grønland« af journalist Annemarie Balle.

3. Sierra Leone – mulighedernes land

»Sierra Leone – mulighedernes land« af Annemarie Balle; »Det er 40 grader varmt i skyggen...« af Annemarie Balle og Charlotte Prætorius; »Vi sætter vores kryds ved en bedre fremtid« af Charlotte Prætorius; »Krigen var et nødvendigt onde« af Charlotte Prætorius; »En balancegang mellem kampen for det daglige brød og langsigtet planlægning« af Charlotte Prætorius; »En levende, kulturel arv« af Annemarie Balle; »Den traditionelle magt« af Charlotte Prætorius og Annemarie Balle; »Fodbold på et ben giver håb for fremtiden« af Charlotte Prætorius; »Kvinder genfinder deres stolthed« af Annemarie Balle og Charlotte Prætorius; »Den nødvendige tilgivelse« af Annemarie Balle; »Kvindelig i Mali« af Hanne Liveng, Kvindernes U-landsudvalg; »Kapacitetsopbygning af maliske kvindeorganisationer« af Hanne Liveng, Kvindernes U-landsudvalg og »Om det sammen-satte menneske – Bodil Koch, Folkevirkes stifter« af Annemarie Balle.

4. Det vigtige indeklima

»Indeklimaet skal tages alvorligt« af minister for sundhed og forebyggelse Jakob Axel Nielsen; »Tjek dit indeklima« af journalist Annemarie Balle; »Mest kemi i børneværelset« af seniorforsker Henrik N. Knudsen, Statens Byggeforskningsinstitut og teknisk chef ved FORCE Technology Allan Jensen; »Indeklimaet i klasselokalerne skal undersøges« af associate professor ved DTU Pawel Wargocki; »Godt indeklima styrker indlæringen« af distriktschef Birgit Knudsen, Systemair A/S; »Trends i indeklimateforskningen« af lektor Jørn Toftum, DTU Byg; »MCS – når duften og kemikalier gør raske mennesker syge« af redaktør Joan Grønning, MCS Foreningen; »Såret, når folk ikke tror på mig« af redaktør Joan Grønning, MCS Foreningen; »MCS langt værre end allergi« af redaktør Joan Grønning, MCS Foreningen; »Flyttet på landet pga. MCS« af redaktør Joan Grønning, MCS Foreningen; »Ventilation er en forudsætning for store CO2-reduktioner« af formand for Dansk Ventilation Dan Stjernegaard; »Håbets teknologi« af Peter Adler, Alfa Laval Nordic og »Forår på Lolland« af journalist Annemarie Balle.

Det sker i Folkevirke i de næste måneder...

REGION HOVEDSTADEN

BORNHOLM

Kontakt:

Marianne Kofod Pedersen,
Svanekevej 32, 3740 Svaneke,
☎ 56 49 21 64.

BIRKERØD

Litteraturstudiekreds

- mest skønlitteratur.

Der planlægges fra gang til gang.

Kontakt:

Ella Buck,
Stenhøjhave 31, 3460 Birkerød,
☎ 45 82 22 42.

BIRKERØD ØST

Litteraturstudiekreds

Vi mødes hver 6. uge,
og planlægger fra gang til gang.

Kontakt:

Lis Timmermann,
Nørrevang 1, 3460 Birkerød,
☎ 45 81 37 60.

KØBENHAVN

»På Folkevirke«

Niels Hemmingsens Gade 10,
1153 København K.

Landet over
tilrettelægger Folkevirke
møder, foredragsrækker,
studiekredse, temamøder,
kurser og lejre,
hvor alle kan deltage.

Ved redaktionens slutning
forelæ der oplysninger
om disse arrangementer.

Mere detaljerede
oplysninger kan fås
ved henvendelse til
Folkevirkes kontor,
Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal,
1153 København K,
telefon 33 32 83 11
(bedst mandage og tirsdage
kl. 12-18)
eller på e-mail:
folkevirke@folkevirke.dk

Folkevirkes Litteraturkreds i København

Mødestedet er Folkevirke,
Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal,
1153 København K.
☎ 33 32 83 11

26. februar:

»Irak-katedralen«
af Kari Hutakainen.

26. marts:

»En amerikaners lidelser«
af Sigrid Husved.

Vi mødes på torsdage kl. 12-14.30.

Halvårskontingentet er kr. 200,-

Kontakt:

Britta Poulsen, ☎ 46 36 56 32.

Folkevirkes teaterkreds

11. februar kl. 20.00

på Cafe Teatret:

»Mady.Baby« af Gianina Carunariu.
En historie om tre unge rumæ-
nere, der forlader deres hjemland
for at forfølge drømmen om at få
et nyt og bedre liv i en vestlig
storby, men som ikke kan klare at
leve i den virkelighed, de møder.
Medvirkende Özlem Saglanmak,
Thomas Corneliussen og
Benjamin Kitter.

Instruktion: Alexa Ther.

9. marts kl. 19.30

på Gladsaxe Ny Teater:

»De betaler ikke! Vi betaler ikke!«.
Det er en komedie af Dario Fo og
en buket af Danmarks morsomste
skuespillere er med - bl.a.
Per Pallesen, Lisbeth Dahl,
Preben Kristensen og
Søren Hauch-Fausbøll.
Instruktion: Kaspar Rostrup.

6. april kl. 20.00

på Husets Teater:

»Bums«. En musikforestilling
med Lars Mikkelsen, Søs Egelind,
Henrik Noel Olesen og Leif Jor-
dansson. Titlen refererer til f.eks.
den hjemløse på Halmtorvet
- junkien og bumsen.
Musik og tekst af bl.a. Nick Cave
og Rimbaud.
Instruktion: Egill Heidar Palsson.

Interesserede kan få detaljerede
oplysninger ved skriftlig henvæn-
delse med frankeret svarkuvert til
Doris Thye-Petersen,
Bistrupgårdsvej 5B, 3460 Birkerød
eller Eva Ladekarl, Nybro Vænge 60,
2800 Lyngby.

KØBENHAVNS VESTEGN

Litteraturkreds

Med mindre andet er nævnt,
så holdes alle møder kl. 14 til 17 i
Glostrup Fritidscenter mødelokale
nr. 3.

24. februar:

»Om så det gælder« af Hanne
Richardt Beck. Bogen fremlægges
af: Ellen Kristiansen. Dagens digt
fremlægges af Annelise Bohn.

31. marts:

»Den dag, jeg druknede« af
Christina Schwarz. Bogen fremlæg-
ges af Connie Michelsen. Dagens
digt: Gurli Søby.

Tilmelding og kontakt:

Ellen Kristiansen,
Vegavænget 11, 2620 Albertslund,
☎ 43 64 62 07.

LYNGBY

14. marts kl. 10 - ca. 15.30

på »Lindegården«,

P. Lundsvej 2, Lyngby:

»Dansk ulandsbistand før og nu«. Formiddagens foredragsholder, ministerråd, cand.polyt. Lars Elle, har beskæftiget sig med emnet i 40 år. Om eftermiddagen fortæller Julie Lange og Lise Schou Nørgård fra Folkekirkens Nødhjælps Ungdomsnetværk om Malawi og viser billeder fra deres ophold i landet. Pris inkl. frokost og 2 x kaffe/te: 180 kr. for medlemmer (200 kr. for ikke-medlemmer). Bindende tilmelding senest 9. marts til Ella Buck, ☎ 45 82 22 42, e-mail: e.buck@mail.dk

Kontakt:

Kirsten Andersen, ☎ 45 88 48 51
Jeanne Bau-Madsen, ☎ 45 85 65 92
Ella Buck, ☎ 45 82 22 42
Lis Dahl-Nielsen, ☎ 45 88 24 44

Inger-Lise Højmark, ☎ 45 76 88 19
Eva Ladekarl, ☎ 45 87 73 77
Doris Thye-Petersen, ☎ 45 81 44 18.

REGION NORDJYLLAND

FOLKEVIRKE VESTHIMMERLAND

Arrangementskalender 2009:

2. marts:

Lærer Birgitte Lillelund, Aalborg, fortæller om bogen »Kristin Lavrandsdatter« af Sigrid Undset.

Med mindre andet er nævnt foregår alle møder på Hotel Farsø kl. 14-16. Alle er velkomne. Entre samt kaffe/te med kage, kr. 75,-

Kontakt:

Formand Kirsten Madsen,
☎ 98 66 30 24
Næstformand Karen Pihlkjær,
☎ 98 66 16 80
Kasserer Inga Roed,
☎ 98 67 82 23
Sekretær Marie Iversen,
☎ 98 66 30 94.

Vesthimmerlands Litteraturkreds

Kontakt:

Studiekredsleder
Annie Christensen, ☎ 98 67 71 31
Formand
Kirsten Madsen, ☎ 98 66 30 24.

REGION MIDTJYLLAND

HERNING

Alle møder foregår på torsdage fra 14 til ca. 16 på Kulturellen, Nørregade 7, lokale »Lille festsal«. Man er meget velkommen 1/2 time før møderne. Der kan i pausen købes kaffe i caféen.

19. februar:

Lektor Jens Kristian Lings, Fjaltring, taler om »Harboøre, hav og himmel« - om Erik Bertelsens humorfyldte forfatterskab om mennesker og deres livskamp i en forblæst egn.

26. februar:

Generalforsamling. Tænk allerede nu på, om du har lyst til at komme

i bestyrelsen og være med til at sammensætte programmet for næste sæson. Vi har et hyggeligt samarbejde i bestyrelsen.

5. marts:

Cand.pæd. Niels Knudsen, Sinding: »Vejen«. Bogen er skrevet af Cormac McCharty.

12. marts:

Carl og Ingeborg Lumholt: »Om fangenskab og befrielse og at synge med de dømte«.

14. maj:

Udflugt - program følger senere.

Hvert arrangement koster 25,-

Kontakt:

Kredsleder Jytte Nielsen,
☎ 97 12 31 90
Britt B. Wagner, ☎ 97 22 03 70
Karen Hermansen, ☎ 96 26 80 80
Dora Helt, ☎ 97 12 56 58
Inge Birthe Jensen, ☎ 20 73 08 89.

HOLSTEBRO

Kontakt:

Karen Margrethe Madsen,
☎ 97 41 40 92.

REGION SYDDANMARK

ODENSE

Litteraturkredsen fortsætter

Kontakt:

Ida Hansen, ☎ 66 11 23 71.

REGION SJÆLLAND

ROSKILDE

Folkevirke i Roskilde indbyder til **samtalekreds** i litteratur. Møder i kredsen holdes på tirsdage i Sankt Maria Salen, Frederiksborgvej 2, Roskilde, kl. 14-16.30, hvis ikke andet er anført.

24. februar:

Alaa Al Aswany: »Yacobians Hus« ved Kirsten Christiansen.

7. marts kl. 10-16 - Temadag:

Sted: Himmelev Sognegård.
Temadagen har hovedoverskriften »Kvindelig gennem tiderne«. Tine Lindhardt taler over temaet »Kvindeskikkelser i Bibelen«, mens

Pia Fris Laneth fortæller om »Lillys Danmarkshistorie«. Efter frokost bliver der et musikalsk indslag. Nærmere oplysninger om temadagen samt priser og tilmeldingsfrist.

24. marts:

Rose Tremain: »Musik og stilhed« ved Inger Margrethe Christensen. »Omkring Chr. IV« ved Bente Laursen.

21. april:

Khaled Hosseini: »Under en strålende sol« ved Ester Aagaard.

Medlemmer af Folkevirke i Kbh. betaler et årligt engangsbeløb på kr. 100,-

Ikke-medlemmer af Folkevirke i Kbh. betaler et årligt engangsbeløb på kr. 200,-

Herefter er prisen pr. gang inkl. kaffe/te kr. 35,-

Kontakt:

Formand
Kirsten Rudfeld, ☎ 46 35 68 91
Kasserer
Britta Poulsen, ☎ 46 36 56 32
Sekretær
Bente Laursen, ☎ 46 35 66 18.

ROSKILDE-SVOGERSLEV Litteraturkreds

Kredsen mødes på skift hos hinanden en aften hver måned. Hver deltager har ansvar for fremlæggelse af en bog.

Kontakt:

Kirsten Grosen, ☎ 46 38 32 71.

UDLAND

GRØNLAND

Folkevirke i Nuuk

Kontakt:

Rebekka Olsvig

USA

Folkevirke Appleseed

Meg & Anthony Smith
30 Adriance Avenue
Poughkeepsie, New York,
12601 USA.

Folkevirke

Har du lyst til at **opleve** ting på en ny måde og foretage tværsnit i debatten på en anderledes og overraskende måde, så er Folkevirke et bud på et spændende debatforum. Folkevirke har specialiseret sig i at arrangere **debatmøder, studiekredse og kurser** landet over.

Folkevirke har kredse flere steder, og de planlægger aktiviteter lokalt, mens Folkevirkes kontor i København

planlægger større møder i samarbejde med interesse-rede, som brænder for en god idé. Har du **en god idé**, men savner praktisk hjælp til at få den gennemført, så ring til Folkevirke og få en snak med oplysningskonsulent Inger-Marie Dyrholm eller få tilsendt Folkevirkes tidsskrift. Du kan også læse nærmere om Folkevirke på internetadressen www.folkevirke.dk

FOLKEVIRKE,

Niels Hemmingsens Gade 10, 1153 København K,
tlf. 33 32 83 11, e-mail: folkevirke@folkevirke.dk

Kvindestemmer 2009

Irene Becker, Yu Jun og
Charlotte Halberg

Kathrine Heilesen

Shohreh Shahrzad

Folkevirke har besluttet at arrangere »Kvindestemmer« igen **den 28. marts 2009** – og det bliver i samarbejde med en række andre organisationer, nemlig Aktive Kvinder i Danmark, Dansk Kvindesamfund, Dansk Blindesamfunds Kvinder samt Kvinder i Musik. Ligesom tidligere år gennemføres arrangementet i

**Copenhagen JazzHouse
i Niels Hemmingsens Gade
med start kl. 12.30.**

Med årets »Kvindestemmer« fastholdes vekselvirkningen mellem forfatteroplæsning og musik/sang samt en billedkunstner.

Blandt årets kunstnere kan nævnes forfatterne Dy Plambeck, Maja Lucas og Janni Olesen, fotokunstneren

Liv Carlé Mortensen samt musikerne Shohreh Shahrzad, Kathrine Heilesen, Irene Becker, Yu Jun og Charlotte Halberg.

Desuden bliver der en mini-kabaret med musik fra 30'erne og 40'erne med sangerne Anne-Marie Vang og Asta Land Olesen.

Dy Plambeck

Liv Carlé Mortensen

